

M E N T O R

DIJAŠKI LIST

XXI.

ŠT. 6

V tem zvezku sodelujejo: Janko
Mlakar ● Ivan Lesar ● Dr. Joža
Lovrenčič ● Dr. I. P. ● Slinks ●
Mlada Breda ● Janez Vesen ●
M. P. ● Stane Namen ● S. K. ●
Crassus

Vsebina 6. številke.

	Stran
Janko Mlakar / Spomini	121
Ivan Lesar / Tiha jesen je prihitela	125
Ivan Lesar / Jutro	125
Dr. Joža Lovrenčič / J. J. Strossmayer	126
Dr. I. P. / Osnovne črte iz šolske književne teorije	131
Sfinks / Molk v sobi	133
Mlada Breda / Muta	134
Janez Vesen / Zimski motiv	135
M. P. / Peš na Sušak	136
Stane Namen / Misli	140
Janez Vesen / Hrepenenje	140
Obzornik /	
Nove knjige	141
Naši zapiski	141
Jezikovna šola	143
Pomenki	143
Zanke in uganke	144

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. - Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. - Rokopisi se ne vračajo. - Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. - Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Vsak naročnik, naj dobiva list naravnost na svoj naslov ali pa pri poverjeniku, mora poravnati naročnino v prvi polovici letnika, sicer ne bo dobil več šeste številke.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. - Izdaja ga konzorcij (odg. prof. Janko Mlakar, Ljubljana, Ilirska ulica 25). - Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. - Tiska tiskarna Veit in drug. družba z o. z., Vir, p. Domžale (P. Veit, Vir). - Celoletna naročnina za dijake Din 30.—, za druge in zavode Din 40.—, Posamezna številka Din 4.—. Plačuje se naprej. - Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. - Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. - Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Katoških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. - Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. - Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. - Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

SPOMINI

JANKO MLAKAR

V „ALASKI“.

TRETJI DEL.

Med počitnicami so dokončali novi, zahodni trakt semenišča z razgledom na sadni trg in sedanje Plečnikovo trimostovje. V drugem nadstropju je precej velika soba. Ker so obesili v nji na častno mesto sliko sv. Jožefa, smo ji rekli „Jožefova dvorana“. V nji smo imeli razne prireditve, disputacije, govore, shode in sploh vse tiste zadeve, za katere je bilo treba navzočnosti vseh štirih letnikov. Bila nam je torej res potrebna in Ata je bil prav vesel svojega dela, zlasti ob torkih, ko nas je imel tako lepo v klopih pred seboj in nam bral na podlagi eksegeze Pavlovih pisem — „levite“.

Meni pa Jožefova dvorana ni ostala v posebno dobrem spominu. V nji sem namreč doživel kot „govornik“ in „pisatelj“ žalosten, če ne sramoten poraz. Pa o tem pozneje.

Pod dvorano sta dve lepi sobi. V vsaki je prostora za štiri bogoslovce. Ko sem prišel v oktobru v semenišče, sem bil neprijetno razočaran. Nadejal sem se, da bom dobil kot drugoletnik sobo z enim tovarišem, pa mi je Ata odkazal stanovanje v prvi sobi v novem traktu. Ker je bil med mojimi tremi sostanovalci zopet Klemen, sem zrl pred seboj v duhu dolgo vrsto prečutih noči. Najlepše je bilo pa to, da mi je ravnatelj hotel, kakor mi je sam rekel, s tem celo postreči, kajti soba je bila lepa, sončna in popolnoma na novo opravljena.

Poleg mene in Klemena sta bila v nji še Završnik in Eppich, ki je bil doma s Kočevskega. Dasi trd in zaveden Nемеc, je vendar z nami vedno slovenski govoril. Hodil je z nami že v višjo gimnazijo in se je pošteno prizadeval, da se je dobro naučil našega jezika. Bil je sploh jako priden in pobožen fant. Ko smo prišli po večerni molitvi v sobo, smo navadno še malo pokramljali. Eppich se teh pogovorov nikdar ni udeležil, ampak je vestno držal predpisani silentium. Sploh je pa navadno prišel šele takrat iz kapele, ko smo bili mi že v „jaslicah“. Bil je pa tako obziren, da ni prižgal luči, ampak se je kar v temi spravil, da bi nas ne bil motil. Rabil je svečo samo enkrat, pa še takrat zato, ker ni hotel prelomiti silencija. Završnik ga je namreč vprašal, koliko je ura, in Eppich je prižgal svečo, vzel budilnik in mu oboje prinesel k postelji, da je lahko sam pogledal na uro. Morda se bo zdelo komu to pretirano, toda Eppichu ni bilo.

Poudariti moram, da je bilo ob mojem času v semenišču veliko jako pridnih in pobožnih fantov. Najbolj sta mi ostala v spominu Prelesnik in Gnidovec. Prelesnik je bil predsednik bogoslovske knjižnice in Tomaževga društva. Udejstvoval se je tudi kot pisatelj v Cirilskem društvu in bil v svojem letniku menda najboljši. V Gnidovcu sem pa zrl drugo neizpremenjeno izdajo sv. Alojzija. Celó v prostem času mu je bil najljubši oddih molitev v kapeli. Zdaj si spleta nebeško krono doli na albanski meji. Meni je s svojim zglednim življenjem večkrat, dasi nehote, vest spraševal. Pripomnim naj še, da je bil, čeprav nekoliko slaboten, vedno vedrega duha, in da je z vsakim jako ljubeznivo občeval. So namreč, ki mislijo, da mora pobožen človek nositi po strani glavo, se vedno černo držati in paziti, kdaj bo mogel iz oči bližnjega potegniti „iver“ . . .

Takoj prvi teden po počitnicah me je srečal ravnatelj na hodniku in vprašal, če sem zadovoljen s sobo. Povedal sem mu odkrito, da bi bil rajši z enim tovarišem v najslabši sobi, kakor s tremi v najlepši.

Še isti mesec se mi je želja spolnila. Prišel sem v sobo št. 14, ki je veljala res za najslabšo. Svoje dni je bila „kadvnica“, pa ne za kadilo, ampak za pipe in cigarete. Na sredi je stal med vrati in oknom nizek podolgovat zaboj, ki je bil napolnjen z žaganjem. Ob obeh stenah so pa sloneli bogoslovci, kadili in pljuvali vanj. Ko je pa v semenišču zmanjkalo prostora, so kadvce nagnali na hodnik, kadvnico iznova ometali, da bi spravili tobakov dim ven (pa ga niso), in v nji nastanili dva drugetnika.

Sobi se ne sme očitati, da je prijazna. Okno ima na dvorišče. Zato sva bila s tovarišem Rozmanom nedolžna nad pismom, ki ga je tisto leto dobil Ata in ga nam pri eksegezi položil na srce. Anonimni avtor je v njem primerjal semenišče z menežarijo, iz katere gledajo skozi okna biki in osli. Ker leži št. 14 med stopniščem in „Gosposko ulico“, je precej mrzle narave. Ako bi jo primerjal s „Sibirijo“, bi jo po pravici lahko imenoval „Alasko“. Zato sva po zimi tudi sama kurila, če sva le prišla do drv. Pri tem nama je včasih pomagala nagajivost sošolca Severja.

Najrajši naju je obiskal, kadar je bila soba prazna. Ob taki priliki nama je vselej pustil svojo „vizitko“ v tej ali oni obliki. Včasih nisem mogel svetilke prižgati, ker je spremenil v nji petrolej v vodo, ali pa sem začutil, ko sem se ulegel k počitku, pod seboj nekaj trdega, kar sem po kratkem otipavanju spoznal za meter dolgo poleno. Te vrste vizitka mi je bila vselej dobro došla.

Moj sostanovalec Rozman je bil miren, jako flegmatičen, pa tudi nekoliko nereden fant. Svetilke (elektrike še nismo imeli) smo si morali sami snažiti in nalivati. Rozman je ni nikdar (imela sva vsak svojo). Ko jo je nekoč preveč nalil, se mu je vnela vsa tista nesnaga, ki se je bila tekom mesecev nabrala v gorilniku. Naenkrat je bil pri vratih. Nad menoj je pa vpil, da sem norec, ker sem skušal gorečo svetilko ugasniti. Bal se je namreč, da bi se ne bila razpočila. Ker sem bil istega mnenja, sem jo zgrabil in vrgel skozi okno na dvorišče v sneg. Tam je ležala še dolgo potem, ko je bilo že vse kopno. Rozman si ni nabavil nove svetilke. Ker se ni hotel iz prevelike obzirnosti pri moji učiti, je končal vsak dan studium s sončnim zahodom in se nato posvetil notranjemu življenju na — postelji, če ga ni pri tem „duhovnem“ delu zmotil Ata.

V obednici je bil včasih tudi nekoliko neprijeten. Kadar smo dobili za tretjo jed mesene klobase in je bil on prvi na vrsti, je navadno vse pretipal, dokler ni prišel do take, ki mu je bila ravno prav mehka. Če smo ga opomnili, da se to ne spodobi, je rekel prav počasi: „Vsak po svoje. Kadar boš ti prvi, jih boš pa ti lahko tipal.“

Od doma je dobival redno aprovizacijo, slivovko, reberca in drugo. Mesnino je hranil v klečalniku med razno šaro, med starimi skorjami, papirji, tobakom in kolarji. Za zajtrk si je navadno kupal jajca. Sol je prinašal iz obednice, in sicer kar za cel teden. Ker jo je hranil na peči odprto, je bila že drugi dan vsa prašna. Ko sem ga nekoč na to opomnil, se je zadovoljno zasmel in rekel: „Viš, prah mi je prav všeč, ker mi nadomestuje poper.“

Razburjenega sem videl samo enkrat. To je bilo tedaj, ko mu je Ata odnesel pipo. Bil je namreč tako strasten kadivec, da bi bil v slučaju ognja gotovo najprej rešil „fajfco“. Kadar ni bila v službi, je navadno slonela v kotu poleg peči. Tu jo opazi nekega dne ravnatelj, ko nama je prišel okno zapirat.

„Gospod Mlakar, od kdaj pa vi kadite?“ se je šalil. „Vi pa vendar niste za pipo, saj boste še v jetiko prišli. Gotovo vas je gospod Tomaž naučil kaditi. Ne, ne, to pipo bom kar konfisciral, sicer mi še umrjete, potem bom pa imel vašo smrt na vesti.“

Revež Rozman je pa stal ves obupan sredi sobe in ni mogel od samega razburjenja niti besedice spraviti iz ust. Šele potem je prišel do sape, ko je Ata izginil s pipo skozi vrata.

„Moja fajfca!“ je vzkliknil s tresočim se glasom in planil za njim.

Kmalu se je vrnil ves srečen in zadovoljen s cevko v roki.

„Tja pod streho na stopnice jo je vrgel. Porcelan se je sicer razbil, „rolček“ sem pa le rešil. Veš, je bilo treba precej tobaka, preden sem ga tako lepo okadil.“

Pipe pa potem ni več pušчал pri peči, marveč jo je rajši hranil v klečavniku med reberci in kruhom, kjer je bila varna pred Atom.

Jako rad sem ga gledal, kadar se je bril. Strgal se je po obrazu, kakor bi bil imel krompir pod britvijo. Pri tem mučnem delu se je gledal v majhen košček razbitega ogledala, da je videl v njem komaj pol lica. Zato je bil vselej tako porezan in opraskan, kakor bi bil prišel izpod mačjih krempljev.

Zavoljo svojih nenavadnih navad je slovel med nami kot original, ki pa ni nikomur kalil vode. Jaz sem bil z njim že zato zadovoljen, ker me ni motil ne pri učenju ne pri spanju.

Že od doma sem bil navajen, da sem se glasno učil. To me je v prvem letniku jako oviralo pri študiranju, ker nisem smel tovarišev motiti. Zato sem se večkrat, zlasti ko sem se pripravljajl za skušnje, zatekel na podstrešje, kjer sem lahko razgrajal, kakor sem hotel, ter dokazoval tramovom potrebnost božjega razodetja, pristnost knjig sv. pisma in jim z modroslovjem polagal na srce, da je svet končen. Edino to je bilo nerodno, da me je po zimi neusmiljeno zeblo, med tem ko sem se poleti potil, kakor bi bil v parni kopeli.

Ko sem se koncem leta učil za skušnje, mi je neko popoldne postalo pod razbeljeno opeko tako toplo, da sem slekel talar in ga obesil poleg vrat na žebelj, ki ga gotovo ni nihče zabil v ta namen v tram. Nato pa začnem predavati „ambulando“⁴³ kakor svoje dni Sokrat. Bil sem ravno na skrajnem zahodu prostranega podstrešja, ko je v stolnici bila ura šest. V svoji gorečnosti za fundamentalko sem preslišal zvon, ki me je klical na sprehod. Urno jo poberem čez tramove po deskah proti izhodu. Ko se pa približam vratom, zagledam tam nekoga v talarju. Sicer nisem razločil obraza, vendar sem mislil, da me je prišel Ata preganjat. Ker sem bil zaradi julijske vročine samo v belih „pyjamah“, sem hitro izginil na drugo stran podstrešja in začel premišljevat, kako bi prišel do talarja. Slednjič se mi je posvetilo: pobegnil sem pred — lastnim talarjem.

⁴³ Sprehajaje se.

V drugem letniku mi ni bilo treba hoditi v podstrežje „predavat“. Lahko sem se v sobi glasno učil. Rozman je pa navadno ležal na postelji in me poslušal, če ni dremal. Sam ni nikdar študiral, saj niti knjig ni imel. Pri neki licitaciji je pobral staro, v svinjsko usnje vezano biblijo, ki je nihče ni hotel kupiti, in jo nosil s seboj v šolo, da ni hodil prazen. Svojo brezbriznost v tem oziru je pa znal spretno opravičiti.

„Lectorem unius libri timeo,“⁴⁴ nam je dejal, ko smo ga zaradi tega pri neki priliki v roke vzeli. „Sicer pa, ali ni sv. pismo „knjiga knjig“? Saj je v nji zbrana vsa teologija, celo cerkvena umetnost, ko je tako lepo ilustrirana.“

Njegovo mizo je krasila precejšnja zbirka samih starih knjig, katere je nabiral pri licitacijah med ostanki, pa jih seveda ni rabil za študiranje, ampak za kurjavo. Zato ni gledal pri izbiranju pripravnega materiala toliko na kvaliteto kakor na kvantiteto.

Bil je stipendist in je pri neki priliki malo manjkalo, da ni s stipendijo zakuril. Vzel je tri debele knjige in jih nesel v peč.

„Pokaži, morda je katera kaj vredna,“ sem mu rekel in takoj v prvi našel štiri bankovce po deset goldinarjev.

„Viš ga osla,“ se je zasmel, „pa bi bil kmalu celo štiftungo požgal!“

Pri polletnih skušnjah jo je še nekako izvozil, koncem leta mu je pa slaba predla. Ker je zavoljo hude vročine moja „predavanja“ večinoma prespal, je bilo njegovega znanja komaj za suffix. Profesorji so mu sicer izjavili v spričevalu, da njegovo znanje „zadostuje“, mu izročili svoj pozdrav („Lecturis salutem“) in mu slednjič odločno nasvetovali, naj si izbere kak drug kraj, kjer bo lahko uspešneje nadaljeval svoje znanstveno delovanje. Fant je ubogal in je šel.

Pripomniti moram, da je bila v drugem letniku učna tvarina precej obilna in deloma tudi težka. Zato se je včasih pripetilo, da je profesor eksaminanta,⁴⁵ ki se je zanašal, da v „lemenatu“ vsak zdela, povabil, naj pride takole krog velike noči „über die Gasse“,⁴⁶ da bo popravil, kar je pri polletni skušnji slabo naredil. Marsikdo je bil pa tako nevljuden, da ni sprejel prijaznega vabila, ampak je rajši že v semestru „basal“ iz semenišča.

Največ preglavice nam je delala specijelna dogmatika.⁴⁷ Nikomur nočem delati krivice. Mislim pa še danes, da bi nam bil moral dr. Lampe jasneje razlagati. Gospod je bil jako učen in je svoj predmet popolnoma obvladal. Toda latinske besede so mu vrele iz ust, kakor voda izpod zavrnice. Ako sem ga pazljivo poslušal, sem bil koncem ure kar utrujen; odnesel sem pa navzlic temu prav malo. Zato smo bili navezani večinoma na knjigo, ki je bila težka po vsebini in obsegu.

Večkrat mi je prav Rozman pomagal, da sem tvarino prav temeljito predelal. Ležal je na postelji, jaz sem mu pa dokazoval dogmo „ex sacra Scriptura, ex traditione, ex ratione.“⁴⁸ Pa me ni vedno tako mirno poslušal kakor dr. Lampeta.

⁴⁴ Bojim se bravca ene knjige. (Sv. Avguštin). ⁴⁵ „Vprašavec“. ⁴⁶ Neki star profesor, ki je stanoval v župnišču blizu semenišča, je vsakega, ki ni znal pri skušnji, povabil, naj pride pozneje na njegov dom „čez cesto“ svoj poraz popravljat. Ker mu je to povedal v nemškem jeziku, se je vstalila in ohranila zgoraj omenjena fraza. ⁴⁷ Verske resnice. ⁴⁸ Iz sv. pisma, iz ustnega izročila, iz razuma.

„Veš, to se mi zdi nekam čudno,“ me je prekinil včasih in začel s svojimi ugovori. Nato se je razvila živahna disputacija, ki je večkrat trajala noter do večerje. Fant je bil pa nekoliko trmast, da sem mu le težko dopovedal. S tem sva tako temeljito to in ono versko resnico prereševala, da se jo je celo on naučil, čeprav je lepo zložno ležal s prekrižanimi rokami pod glavo. Zato je tudi dobil pri semestralni skušnji „bene“. Seveda, koncem leta . . . Sicer je pa julij prevroč za disputacije, saj sva se celo po zimi včasih pošteno razgrela, dasi nama je včasih zmanjkalo knjig in Severjevih „vizitk“, s katerimi bi bila lahko zakurila.

Dr. Lesar nam je „interpretiral“⁴⁹ sv. pismo novega zakona. Ta predmet mi je bil igrača. Imel sem namreč pri spraševanju bratovo biblijo, ki je bila v nji vsa razlaga vestno in kaligrafično spisana. Ko sem bil nekoč vprašan, sem interpretiral celo nekaj več, kakor smo prejšnjo uro predelali. To je pa v dr. Lesarju obudilo sum. Pri odhodu iz sobe mi pravi, naj mu pokažem knjigo.

„Takoo kaj, sedaj vem, zakaj znate že naprej z mojimi besedami interpretirati kaj. Odkod imate to biblijo kaj?“

„Brat mi jo je dal.“

„Bo torej treba gospodu bratu popraviti red kaj.“

S tem je bila zadeva končana. Koncem leta mi je v spričevalo zapisal „Eminent“, čeprav sem tudi pri skušnji interpretiral iz bratove knjige.

Sv. pismo smo brali tudi v grškem izvorniku, in sicer Pavlovo pismo, ki ga je pisal Hebrejcem. Prevajali smo v latinsko, pri čemer nam je Hieronimov prevod jako dobro služil. Da nisem ubogal dr. Gorencea in bral sv. pisma v hebrejskem jeziku, se mi ne zdi prav nič škoda; nasprotno mi je pa jako žal, da nisem vsak dan vsaj enega poglavja prebral v grškem izvorniku. Tako bi bil gotovo kaj več odnesel od grščine kakor samo nekaj verzov iz Homerjeve Ilijade. (Dalje.)

⁴⁹ Tolmačil.

TIHA JESEN JE PRIHITELA

IVAN LESAR

Tiha jesen je prihitela
in vzbala vse v svoj težki san,
nad parki je umrl dan
in tolpa vran na smreko priletela.

Na visokem stebru sameva Amor mali,
iz rok izpustil lok je in puščice,
grenak spomin mu je osenčil lice,
na kodre so mu suhi listi pali.

JUTRO

IVAN LESAR

Mirno zimsko jutro
mi sije v oči . . .
Molčijo, molčijo luči.

Na rdeče strehe sneg leti,
skozi drevorede veter hiti . . .
Molčijo, molčijo oči . . .

J. J. STROSSMAYER

GOVOR PRI ŠOLSKE PROSLAVI — DR. JOŽA LOVRENČIČ

UVOD

„Narod, ki zna svoje velike može slaviti in se jih lepo spominja, tak narod je zrel in slaven in bo premagal vse težave ter zaželeni cilj prej ali slej dosegel. Tak narod nosi v duši, v zavesti in v svojem srcu vse vrline, vso moč, vse kreposti svojih velikih mož, a kar je v duši, v zavesti, v srcu naroda, to prenese sam Bog, kateremu se nihče ne more upreti, v življenje, v rešitev, v svobodo.“

Te besede, ki jih je škof Josip Juraj Strossmayer leta 1898 napisal Čehom ob stoletnici velikega zgodovinarja Fr. Palackega, moramo, draga mladina, vzeti, kakor bi bile pisane nam, ko smo se zbrali, da proslavimo v hvaležni ljubezni spomin velikega djakovskega škofa, katerega geslo je bilo „Vse za vero in domovino“ in je zvest temu geslu polagal granitne temelje srečnejši bodočnosti južnih Slovanov.

Josip Juraj Strossmayer!

Ni ga Hrvata, ki bi mu ne vzžarele oči ob tem imenu, in ni ga Slovenca in ne Srba, ki bi mu spomin nanj ne bil svet, in ni ga Slovana, ki bi ga to ime ne prevzelo, saj je Josip Juraj Strossmayer v svoji veliki ljubezni objemal vse družine slovanskih narodov.

ŽIVLJENJE

Josip Juraj Strossmayer, ki je sam rekel: „Ja sam, djeco moja, potekao od siromašnih roditelja, pa sam Božjom pomoći nešta postao“ — se je rodil 4. februarja 1815 v Osijeku, kjer je preživel ob skrbnih starših otroška leta, obiskoval ljudsko šolo in študiral gimnazijo od leta 1825—1831, zakaj gimnazijske študije so trajale v oni dobi le šest let. Kaj vemo o Strossmayerju dijaku? Če bi ne vedeli drugega nego to, da sta mu bili najljubši knjigi Vukove narodne pesmi in Reljkovičev Satir, bi bilo to dovolj. Ob narodnih pesmih se je mladi dijak navduševal za junaško prošlost svojega naroda, ob Satiru pa je z žalostjo v srcu ugotavljal, da pesnik ne pretirava, ko govori o kulturni zaostalosti ljudstva, česar je radi raznih razvad samo krivo, a v še večji meri, ker mu tujci niso ustanavljali šol. Ljubezen do naroda in domovine mu je gotovo že tedaj vzbudila željo in sklep, da posveti vse svoje delo v blagor rodne zemlje in svojih rojakov.

Tako je umevno, da si je izbral po končanih srednješolskih naukih duhovniški poklic, v katerem bi najlaže deloval med narodom in ga dvigal.

Leta 1831 je vstopil v djakovsko bogoslovje in 1833 ga je poslal škof Susić kot najboljšega bogoslovca v Budimpešto v centralno semenišče. Tu je že 1834 napravil doktorat iz filozofije, nakar je še tri leta študiral bogoslovje, a bil posvečen v duhovnika radi mladosti in slabotnosti šele četrto leto — 1838. Leta budimpeštanskega življenja so za umevanje Strossmayerjevega poznejšega delovanja važna, ker se je ta čas seznanil in občeval z velikim slovaškim pesnikom Janom Kollarjem, ki je v svoji zbirki „Slavy dcera“ vžigal domorodno ljubezen in budil slovanska srca v navdušenje. V mladem Strossmayerju je ogenj, ki se ga je bil navzel ob narodnih pesmih, vzplapolal v plamen, ki je poslej rastel od leta do leta in bil v srečo ne samo Hrvatov, temveč vseh južnih Slovanov.

Iz Budimpešte se je Strossmayer vrnil v domovino in bil imenovan za kaplana v Petrovaradinu, kjer pa je ostal samo dve leti, zakaj 1840 je bil sprejet v dunajski Avguštinij. Ob tej priliki je napisal v svoj dnevnik: „8. oktober je zame znamenit dan posebne milosti in previdnosti božje. Potrebno je, da se zato vedno Bogu zahvaljujem, a posebno te dni. Ako smem svobodno pogledati v prihodnost, me kliče Bog za velike reči in mi bo slabotnemu pomagal.“ 27 let je bil star Strossmayer, ko je napisal te be-

sede in zgodovinar Tade Smičiklas meni, da vidijo v bodočnost in jo tako slutijo le heroji v zgodovini človeštva.

Na Dunaju je napravil Strossmayer še doktorat iz teologije 1842 in se vrnil v Djakovo, kjer je postal profesor v semenišču in vzgajal bogoslovce ne samo v bogoslovnih vedah, temveč jih tudi budil k narodni zavesti in jih bodril za prosvetno delo med narodom.

Pet let je preživel kot bogoslovni profesor v Djakovu, ko je bil leta 1847 imenovan za dvornega kaplana in direktorja Avgušțineja na Dunaju.

Med narodi bivše države je tedaj vrelo. Narodna zavest se je bila vzbudila in je zahtevala enakopravnost z gospodujočim nemškim narodom. Leto 1848 je leto revolucije, katere posledica je bilo priznanje enakopravnosti vseh narodov — vsaj na papirju. Strossmayer se je ta čas seznanil s slovitim češkim zgodovinarjem Fr. Palackym in Riegerjem, kar tudi ni ostalo brez vpliva — za njegovo poznejše dejstvomnje, ko se je boril, da bi se Hrvatska otresla tujega nemškega in madjarskega jarma in zaživela svobodno svoje narodno življenje. Hrvatje so upravičeno upali, da to dosežejo, saj je njihov ban Jelačić tedaj ustrahoval Madjare in rešil Dunaj, a vlada se potem ni zmenila za hrvatske želje. Strossmayer, ki je medtem 1849 postal profesor bogoslovja na dunajski univerzi, je bil še isto leto imenovan za škofa, 1850 pa posvečen in ustoličen v Djakovem, kjer je živel Bogu in narodu 55 blagoslovljenih let. Umril je 8. aprila 1905.

To bi bil v kratkem potek življenja škofa Josipa Juraja Strossmayerja, kar pa ne zadošča, da bi mogli reči: poznamo ga. Ako hočemo vsaj malo doumeti njegov vekovit pomen, ki ga ne bo nikdar zabrisal čas v analih jugoslovanske zgodovine, moramo pogledati njegova dela.

STROSSMAYER V BORBI ZA PRAVICE SVOJE DOMOVINE IN SVOJEGA NARODA.

Sad revolucije 1848 — ustavno življenje, ki naj bi bilo pravično vsem narodom — je kmalu izginil. Od leta 1850—60 so se vrnili časi absolutizma, kateri pa prebujenih narodov niso mogli uspravati, da ne bi zahtevali več svojih pravic. Pa so morali 1860 zopet sklicati državni zbor na Dunaju, v katerega je bil pozvan tudi škof Strossmayer, ki se je odločno postavil za pravice svoje domovine in svojega naroda. Zahteval je združitev Dalmacije s Hrvatsko, h kateri spada kot sestavni del kraljevine Hrvatske, Slavonije in Dalmacije, ki naj tvori samostojno celoto v državi. Poudarjajoč enake dolžnosti, enaka bremena in enake pravice v državnem življenju, je zahteval tudi, naj se uvede v hrvatske šole narodni jezik.

Iste misli je z isto odločnostjo zagovarjal ponovno tudi v hrvatskem saboru. Kot odločen nasprotnik dunajskega in madžarskega centralizma, ki sta hotela zatreti sleherno samostojnost drugih narodov v državi, je v zgodovinsko pomembnih govorih bil glasnik in besednik pravic hrvatskega naroda v njegovi borbi za svobodo.

Dobrih deset let je bil škof Strossmayer prvi bojevnik v vrstah svojih rojakov, ki so se strnili v ilirsko narodno stranko, katera naj bi pripravila tla končni združitvi vseh Jugoslovancev. Vse njegovo politično dejstvomnje je imelo od vsega početka jugoslovansko obilježje: iskal je ono, kar druži. Ko so se 1872 Hrvatje pogodili z Ogrji in pri tem mnogo popustili v svojih zahtevah, Strossmayer ni bil zadovoljen in se je umaknil iz političnega življenja.

STROSSMAYER — VLADIKA.

Ko je banski svetnik Ivan Kukuljević leta 1850 obiskal na Dunaju novoimenovanega škofa, da bi mu častital, ga je veselo sprejel in mu rekel, da je njegovo imenovanje za škofa edina pridobitev izza revolucije, da je on prvi narodni škof. In to je tudi pokazal. Ako prebiramo njegove pastirske liste in Škofijski glasnik, vidimo, kako je opozarjal duhovščino ne samo k verski vnemi in verskemu dejstvomnju med

narodom, temveč je tudi v slehernem pismu, v slehernem govoru in nagovoru poudarjal sveto dolžnost ljubiti narod in domovino.

Čujte za primer, kako je pisal 1889 kaplanu Hribarju v Ljubljano! Opominjajoč ga, naj bo goreč duhovnik, še dostavlja: „... ali ujedno ljubite sa svijem žarom svečeniške Vaše duše i srca narod svoj, branite ga iz svih sila Vaših, pripravni budite vazda žrtvovati se za njega ter ako bi nužno bilo, pripravni budite i cijenom krvi i života svoga spasiti narod svoj!“

S takimi besedami je opominjal k domovinski ljubezni tudi svojo duhovščino.

Sveta brata Ciril in Metod, naša slovanska apostola, sta bila velikemu škofu svetel zgled pri vsem njegovem delu. Njegova najiskrenejša želja je bila, da bi se slovanski narodi kdaj tudi v veri zopet zedinili.

Samo nekaj njegovih besed o tem!

„Ljubimo brata ne samo stoga, što je s nama jedna krv i jedan narod i što je božja volja, da s njim u stostrukom odnošaju svakidanjega života živimo, nego i stoga, što smo s njim, hvala Bogu, u najbližem srodstvu vjere naše. Vjera nam je osim jedne edine iznimke jedna ter ista.“

In zopet:

„Živimo s braćom našom istočnoga obreda. Búdimo zato prema njima puni ljubavi i dobrote i sjetimo se, da je najsjajniji dokaz prave vjere čista ljubav i dobrodjelna, sjetimo se, da je ljubav ona silna moć, koja sve ovladuje, koji se niko ni iza smrti ustavljati ne može. Ljubimo iskreno brate, s kojom živimo, ne samo stoga, što su s nama jedna krv i jedan narod i što imamo oboji jednu budućnost, nego ljubimo jih i zato, jer je njihov crkveni obred lijep i veličanstven... I jedni i drugi častimo sv. Cirila i Metoda. Ti dve sveti imeni nek nas u ljubavi i bratskoj slozi tako spoje, da ostanemo doduše svaki pri onom, što nam je sveto i milo, što nam je od vijekova duši i srcu priraslo; ali da se ujedno združimo u onom, što su nam sveti apostoli naši cijelim životom i djelovanjem svojim preporučivali, što su nam na čas smrti svoje kano svetu oporuku ostavili, što i dan danas pred licem božjim ponavljaju, a to je, da vjedom i crkvom jedni budemo, i to jedinstvo kano zalag sreće naše vremenite i vječne smatramo.“ (Glasnik bisk. 1881.)

Že l. 1859, ko je bil v Rimu, je govoril s papežem o zedinjenju ter svetoval, naj se v Rimu ustanovi semenišče, kjer bi se bogoslovci učili staroslovenski jezik, o katerem je bil prepričan, da edini more združiti v duhu sv. Cirila in Metoda vse slovanske narode v eni cerkvi.

L. 1881. je bil Strossmayer v Rimu in vesel pripoveduje, da je maševal v cerkvi sv. Klementa, kjer je „zapadnu liturgiju staroslovenskim jezikom otpjevao“ pred kardinali in drugimi. Ob tej priliki poudarja: „... éu ne samo dok živio budem, uvijek i svakim mogućim načinom u narodu našem o slozi i jedinstvu raditi, nego da éu isto i poslije smrti svoje, ako mi Bog grijehe oprosti i ako me pred lice svoje pripusti, na uvijek u slavi božjoj nastavljati u društvu sa sv. apostolima Petrom i Pavlom, sv. Ivanom i sv. Cirilom i Metodom...“ (Glasnik 1882)

Stolna cerkev v Djakovem, ki jo je začel graditi Strossmayer 1867 in je bila dograjena 1882 — stala je 1.200.000 fl, sam je prispeval vsoto 772.000 fl — priča in bo pričala še poznim rodovom o tem njegovem prizadevanju. Posvetil jo je, kot govori napis s pročelja: „Slavi božjoj, jedinstvu crkava, slozi i ljubavi svoga naroda.“

STROSSMAYER — NARODNI DOBROTNIK

V onem času, ko je Strossmayer nastopal v državnem zboru in v hrvatskem saboru ter se boril za upravno zedinjenje hrvatskih pokrajin, je že nastopil in delal za vse večje zedinjenje: za zedinjenje vseh južnih Slovanov. Na prosvetnem polju naj bi

se ločeni bratje najprej združili in ustvarili tako vse pogoje za končno srečno in svobodno življenje v skupni domovini.

Leta 1860 je ustanovil Jugoslovansko akademijo znanosti in umetnosti v Zagrebu, ki naj bi združila k skupnemu delu vse Hrvate, Srbe, Slovence in Bolgare. Akademijo je omogočil z velikodušnim, kraljevskim darom — 50.000 fl.

Pravo življenje Akademiji pa je moglo dati šele vseučilišče. Strossmayer je zato že naslednje leto 1861 govoril v saboru za ustanovitev jugoslovanskega vseučilišča v Zagrebu. Vlada je delala razne zapreke, a škof ni popustil. Tolmačil je narodu potrebo najvišjega kulturnega zavoda in leta 1866 ob 300 letnici junaške smrti Nikole Zrinjskega je bil zopet on, ki je dal 50.000 fl kot prvo osnovo za jugoslovansko vseučilišče, ki se je pa otvorilo šele 1874. Ob otvoritvi je škof Strossmayer govoril in zopet poudarjal svoj jugoslovanski program. „Sveučilište naše ima upravo biti ono sveto ognjište, na kom se srca bratska na ljubav, slogu i jedinstvo razgrijati imaju,“ je poudarjal ter kazal, kako so Srbi in Hrvatje eno, obenem pa spregovoril tudi o Slovencih: „A što ću reći o našim prvim susjedima, braći slovenskoj? Ah, neka znaju, da ćemo mi svi na uvijek u duši i srcu našem zadržati zahvalnu spomenu onih riječi, izušenih po jednom od najodličnijih njihovih sinova: Braćo Srbi i Hrvatii, znajte, da mi Slovenci vaše sveučilište smatramo kao naše vlastito sveučilište.“ Zlatne odista riječi, pune nade i utjehe! Kad sam te lijepo, uzorite riječi čuo, mene je suza radosti polila. Budimo i toj braći zahvalni, pokažimo jim svakom prilikom, da je udes njihov naš udes, da je rana njihova naša bol, da je veselje njihovo naša radost...“ (Tri riječi našem sveučilištu.)

Tako je ustvaril škof Strossmayer prva dva najvišja kulturna jugoslovanska zavoda in ju tudi poslej gmotno in duhovno podpiral. Tema dvema se je pridružila še galerija slik. Izza 1859 se je začel Strossmayer zanimati za upodabljačo umetnost in je tekom let nakupil 113 mojstrskih slik iz raznih dob in šol. Pri vsem tem pa je mislil na Akademijo, kateri jih je res poklonil in 1884 otvoril galerijo.

Te tri ustanove so mu bile potem vse do smrti pri srcu. Podpiral jih je pri izdajanju učenih knjig, podpiral njihove biblioteke, akademiji je zgradil palačo, skrbel za izdajo akademskega rečnika, kupil na stotine izvodov izdaje narodnih pesmi — kratko: bil je mecen, kakršnega Jugoslovani dotlej niso še imeli. Toda njegova ljubezen in dobrotta ni bila osredotočena samo na Zagreb. Podpiral je Matico srbsko, podpiral Slovensko matico, leta 1865 je podprl ustanovitev tiskarne na Cetinju — sploh, kjerkoli je bilo kako narodno društvo, slehernemu je pomagal in ga bodril k delu, ki naj pripravlja pot zedinjenju Jugoslovanov.

Kot bi rad videl južne Slovence svobodne in zedinjene, tako je mislil tudi na druge Slovence. V saboru je zagovarjal slovaške narodne zahteve, mislil na Čehe z ljubeznijo, se spominjal Rusinov in Poljakov in kako so mu bili Rusi pri srcu, pričrta njegova čestitka v Kijev leta 1888 ob 900 letnici krsta sv. Vladimira, s katero se je bil zameril na najvišjem mestu!

STROSSMAYER IN MLADINA.

Strossmayer je vedel, da je vse veliko delo, ki ga je v dolgih letih opravil iz ljubezni do svoje domovine in naroda, zapisano smrti, ako se ob njem ne navduši mladina in se ne posveti z vsem ognjem mladih src in duš istemu svetlemu idealu, za katerega je on posvetil vse svoje moči in zmožnosti. Zato je veliki škof tudi večkrat govoril mladini. Predvsem dijaštvu, v katerem je videl bodoče voditelje naroda. Ob otvoritvi vseučilišča jim je govoril in govoril jim je še ob najrazličnejših prilikah in jim kazal pot, ki naj jo hodijo, da bodo vredni sinovi domovine in vedno možje na svojem mestu.

Srednješolcem je nekoč spregovoril:

„Danes je v naših šolah več svobode, nego je je bilo, ko sem se jaz šolal. To je prav, ker je želeti, da se priučijo dijak že od mladih nog vse ravnati ne pod vplivom

strahu, nego ... z živim čuvstvom časti in ponosa. Ali čim manj je danes zunanjega strahovanja, tem bolj potrebno je, da se mladež sama v sebi zaveda discipline in jo čuva. Veruj mi, mladina moja, da je disciplina vsakemu izmed vas do groba potrebna, ker tudi mi starejši in bolj izkušeni lahko propademo, ako bi se ne držali predpisov, kaj šele ti ob svoji neizkušeni in današnji skvarjenosti!"

Glede zabave je menil Strossmayer, da mora biti dijak previden. Prva skrb naj mu bo učenje, potem pa mora ločiti med zabavo in zabavo, to se pravi, med onim, kar je zanj primerno, in onim, kar ga lahko zavede na stranpota in ga končno upropasti.

Dalje opozarja Strossmayer srednješolce:

„Naš narod ima veliko potreb, a nas je malo, da bi mu pomagali; naš narod potrebuje umnejših in odločnejših zagovornikov in borilcev,“ pravi ter našteva vse stanove in poklice, v katerih bi se morali postaviti v službo naroda. „Mi in naš narod potrebujemo več svetlobe, več zavesti, več značajnosti, več dela, štednje in blagostanja,“ zaključuje. „Ko mi starejši ob takem pomanjkanju jadikujemo, ste vi, dragi mladi moji, edina nada in upanje naše: v vas vidimo in slutimo one delavce, ki bodo zmogli vse potrebno ob preobilni žetvi, h kateri nas kliče Bog in narod.“

Slovenskim in hrvatskim dijakom je priporočal v Pragi:

„Bodite delavni, bodite marljivi, a pred vsem, bodite poštene! Poštenje je ona luč, ki prevzame in okrepi vsak plemeniti živec narodnega življenja. Ako boste vi, bodočnost našega naroda, prežeti s poštenjem, potem ni treba, da bi se bali za naš narod. Bili so hujši časi nego so današnji, pa se je naš narod s svojim poštenjem viteški ubranil svojih sovražnikov, pa ne bo, ako Bog da, tudi danes propadel, dokler hrani v svojem srcu luč poštenja, a v svoji misli jasno odločnost.“

In ujedinjeni hrvatski in srbski omladini:

„Kdor dela za ljubezen, slogo in edinstvo v našem narodu, ta je, naj se zove Srb ali Hrvat, pravi kristjan, pravi ljubitelj življenja, svetlobe, svobode in slave svojega naroda!“

Tako je učil, tako je opominjal Strossmayer z ljubečo besedo dijaštvo k ljubezni do domovine in naroda in ona mladina ga je poslušala, se ravnala po njegovih naukih in vzrastla v može, ki so ustvarili Slovencem, Hrvatom in Srbom velik in lep skupen dom — sen in upanje velikega vladike — svobodno narodno državo Jugoslavijo!

V ZAKLJUČEK.

Jugoslavija!

Vladika Strossmayer je bil njen veliki graditelj.

Naj še to sam potrdi!

Poslušajte:

„Mogu otvoreno reči, da nisem nikada ni jednu misao zamislio da nisam nikada ni jedno čuvstvo počutio, dosljedno da nisam nikada ni jednu riječ izustio ili čin počinio, a da ga ne bih namjenio ne samo na dobro svete crkve i slavu božju, nego i za pravu slavu, slobodu i dobro naroda našega. Tako će bit i u napredak, dok živio budem. To će čuvstvo i ova misao vazda manom vladati, ja ću raditi do zadnjega daha, da narod naš bude čestit, slobodan i sretan.“

„Jedinstvo, sloga i ljubav našega naroda bila mi je i jest mi i sada jedina i najveća želja na ovom svijetu. Ja sam za to jedinstvo, za tu slogu i ljubav vazda mislio, vazda radio, pa ma da su me mnogi radi toga krivo sudili i osudili. A zato jedinstvo naroda našega ja sam pripravan život svoj žrtvovati. Narod nam je siromašan, bijo ga teške nevolje, narod nam ne ima prijatelja, ali svemu će se dati pomoći, ako dodjemo do sloge i ljubavi, ako dodjemo do jedinstva. I ja, kada se budem rastajao s ovim svijetom, posljednja će mi molitva biti za jedinstvo naroda moga: Svemogućí vječni Bože, smiluj se momu dobromu narodu i ujedini ga!“

Mladina, vladika Strossmayer ti bodi vzor domovinske ljubezni!

OSNOVNE ČRTE IZ ŠOLSKE KNJIŽEVNE TEORIJE

PIŠE DR. I. P.

NARODNO PRIPOVEDNO PESNIŠTVO.

13. Ko govorimo o srbskih junaških pesmih, zlasti o tistih, ki opevajo Kosovo ali kraljeviča Marka, jih skorajda že ne občutimo več samo kot pesmi poedinice (Einzellied), marveč kot dele nekake celote. Občutje, da so te pesmi vsebinsko eno, krepí še drug činitelj. Vse te pesmi imajo eno in isto pesniško obliko, isto mero, isti pesniški slog, isto stereotipičnost podobe in sloga, skratka, isto pripovedno tehniko. Če srbske junaške pesmi pogledamo s tega vidika, jih moremo mirno vzporediti kot srbski narodni ep ob narodni herojski ep starih Grkov (Ilijada, Odiseja) ali srednjeveških Nemcev (Nibelungenlied, Gudrun), ne da bi nam sploh bilo potreba modernih Homerjev: Stojkovića, Novakovića ali Kapperja. Jugoslovanski, srbski narodni ep biva, četudi ne v tisti končni in za umetni ep tradicijsko ustaljeni obliki, kot je postal homerski. Srbski ep se namreč spričó žalostnih političnih in kulturnih razmer na Balkanu ni mogel zunanje razviti do tiste epopejske zrelosti, kakor grški, kateremu je po svoji duhovni vsebini soroden; ni postal književno-umetna celota. Zato pa kaže drugo prednost. Ostal je do konca pristno narodno sporočilo, torej prvotnejši, kot ste Ilijada in Odiseja, da Nibelungov ne omenim posebe. Tam je bilo moči šele napornemu studiju razbrati prvine, namreč poedinice iz zavestno zgrajene umetne celote, tu so ohranjene kot pesmi enega sloga, a več pesnikov.

(Ponovi, česar se v šoli učiš o Homerju! Kaj je vsebina v Ilijadi? Kako se gradi dejanje v Odiseji? Kakšne tipične oblikovne in prozodične lastnosti kaže grški ep? Zakaj ga imenujemo herojski? Kaj je oblika v epu? Mera! Kakšen je obrazec heksametra? Kaj znači izraz: *proojmion*? Kakšne so Homerjeve primere? Primeri Homerjeve stereotipičnosti (*epiteton* i. p.) s slogom srbske narodne pesmi! Išči, kaj je v Homerju baje-slovnega, kaj je zgodovinsko, pravljiško, da, celo novelsko: robinzonadno!)

12. Srbski narodni epiki sorodna je še finska, katero je umetni pesnik novega časa strnil veljavno v ep. To je Kalevala. Homerju finskemu pa je ime Elija Könnrot. Še neki drugi narod ima podobne junaške pesmi, ki se kot srbske ob kraljeviču Marku, skupljajo ob narodnem vitezu. To so španske romances (Cid), ki so se od tu kot posebna umetna oblika po romantikih in Herderju razbohotile v novejšem slovstvu evropskem. Kakor ime pove, je romanca pesem v romanskem, t. j. domačem jeziku, in se kot taka, kot narodna, loči od umetne, latinske pesmi. V umetnem pesništvu imenujemo *romanco* tisto pripovedno pesem, ki v lagodnem, celo široko epičnem, pa tudi, kot poedinica, v lirično-pevskem slogu opeva junaška dela viteških ljudi. V tem oziru so, kakor smo že povedali, slovenske o kralju Matjažu prave narodne romances. Obliko pristne španske romances pa je v slovenskem slovstvu ustvaril Prešeren pod mentorstvom Matije Čopa. Vzorna taka Prešernova romanca je „Turjaška Rozamunda“, napisana v štiristopnih trohejih z asonancami. V srbsko-hrvatskem slovstvu moremo imenovati romances tiste narodne pesmi, ki so kolikor toliko pripovednega značaja, a se pojejo v kolu. Take pesmi imajo tudi Belokranjci. Odtam jih je presadil Župančič v umetno pesništvo.

Zgledi slovenske umetne romance po Prešernu: Levstik, Deklica in ptič, Gregorčič, Svarilo, Tri lipe, Aškerc, Svata v Logeh, Napoleonov večer i. dr., Župančič, Sveti Duh, Belokranjska, Kette, Podgorska svetnica, Zimska idila. Svojevrsne romance najdemo še pri Ant. Hribarju, Medvedu, Murnu-Aleksandrovem, Golarju, Sardniku, Vlad. Levstiku i. dr.

(Pregledna vprašanja: Metrum v narodnem epu: grškem, srbskem, španskem, nemškem. Ta je spesnjen dosledno v kiticah in se v tem loči od umetnega viteškega. Kitica, ki smo jo po Nemcih povzeli, se imenuje nova nibelunška kitica (Hildebrandova) — prim. Prešeren, Prekop, Aškerc, Mutec Osojski! Predoči si razliko med srbskim guslarjem in zapadno-evropskim viteškim pevcem, med Homerjem in n. pr. Elijo Könnrotom! Ali se s poglavjem o narodnem epu že konča vprašanje, kakšne vrste epe imamo? Ne! Govoriti nam bo še o umetnem epu.)

15. O romanci, kot svojevrsni narodni pripovedni pesmi, nismo navajeni govoriti, zato ker navadno ne mislimo na njeno prvo domovino. Prav tako je še z neko drugo vrsto pripovednih pesmi, ki smo jih tudi navajeni gledati bolj kot umetne kakor pa narodne tvorbe. Imenujemo jih navadno skupno (Prešeren, Aškerc!) z romancami; — balade so te pesmi in so kakor romance prvotne v narodnem pripovednem pesništvu. Balada kot narodna pesem se loči od narodne romance v tem, da je vseskozi pesem poedinica. Ime samo je provansalsko (balada, ital. ballata = plesna pesem). Kot tako je prešlo na Angleško, se tu morda, naslonivši se na izraz *gwaclawd*, izg. *wálad* (Prim. Grafenauer, Čit. I.) preneslo kot ime na posebno vrsto pripovednih narodnih pesmi, ki so tam živele, in prešlo potem po Percyju in Herderju v veljavo kot tip „severnjaške“ balade, t. j. pesmi, ki živó dramatično, lirično-nastrojno, večinoma v kiticah, pripravnih za petje, in včasih celo z refrenom pripoveduje grozotno-tragičen dogodek pravljiskega (mitičnega) ali pa življenjskega značaja. Tipičen zgled take „severnjaške“ balade je v Herderjevih Narodnih pesmih pesem o Edwardu. (Sin Edward pride k materi s krvavim mečem. Mati ga vprašuje, zakaj mu je meč krvav. Sin: „Ubil sem svojega konja.“ Mati ne verjame. Sin: „Ubil sem svojega sokola.“ Mati ne verjame. Sin: „Svojega očeta sem ubil!“ Mati: „Kaj bo s teboj poslej, z otroki in ženo?“ Sin: „Po svetu naj gredo prosjačit.“ Mati: „A kaj bo z menoj?“ Sin: „Prekleti bodite! Vi ste mi svetovali!“ Vsa pesem je torej en sam dvogovor, vprašanja in krčeviti odgovori. Dogodek sam: tragedija iz življenja, družinska žaloigra, kakor podobno v slovenski — po Prešernu posnaženi narodni o Rošlinu in Verjanku).

V isti zbirki je tudi zgled mitične balade: *Erlkönigs Tochter* — Vilinčeva hči. (Gospod Olaf jezdi v gozd. Sreča ga viljenica. Hoče, naj bi plesal z njo. Olaf se brani, češ, da ga doma čaka nevesta s svati. Viljenica ga udari na srce. Olaf se vrne in leže bolan. Pride nevesta, odkrije ležečega in vidi, da je mrtev). Tretji tip balade (krščansko-mitični motiv) je ustvaril po narodni pesmi (pela mu jo je služkinja!) in uvedel v umetno pesništvo A. W. Bürger s svojo „Lenoro“ (prim. slovenski narodni motiv „Mrtvi vojak se vrne po živo nevesto“). S to pesmijo se začinja v evropskih slovstvih umetna ali recimo književna balada. (Prim. označbo v Čitanki II. pri Aškerčevem Mejniku!)

Bogastvo tega umetnega slovstva je skoraj nepregledno. Po Bürgerju so pri Nemcih pesnili balade: Goethe, Erlkönig (prevod v Mentorju, Koseski), Schiller, romantiki: Heine, Lorelei, Hebbel, Th. Fontane itd., pri Poljaki: Mickiewicz, pri Rusih: Puškin (Utopljenec), pri Čehih: Erben (Svatbena košulja!), pri Hrvatih: Senoa, pri Srbih: M. Mitrović itd. Zelo poučno sliko, kako balada živi, kaže pa zlasti tudi slovensko slovstvo. Baron Zois je kot prvi prevajal „Lenoro“, umojstril je ta prevod Prešeren (Čebelica 1830), ki je nato zapel prvo umetno balado v Povodnem možu (po Valvasorju). Isti Prešeren pa je po Bürgerjevem zgledu segel po pristno slovenskih narodnih baladah in jih „posnažil“ (Lepa Vida). Pa še vzorec pristno narodne, sirove „beraške“ ali „desetniške“ balade (Bänkelballade) je ustvaril v svojem Ponočnjaku. (Prim. pri te vrste baladi tipično moralo v zadnji kitici! Isto vidiš sicer tudi v „Lenori“ ali v Jenkovi parodistični o mačku, ki se je obesil!) V svojih drugih sličnih pesnitvah je dal nato Prešeren še zglede „romantične“ balade (alegorične), kjer pesnik spregovori, četudi ne kot moralist, pa vsaj kot pripovednik osebno v povesti (Heine: Ich glaube, am Ende verschlingen . . . Prešeren, Ribič). Po Prešernovem zgledu so pesnili pri nas balade še Levstik (Ubežni kralj), Jenko (Knezov zet), Stritar (Izgubljeni sin), Gregorčič (Dražba), Krilan (Smrt carja Samuela), Gestrin (Pesem o prepelici), Aškerc (Ponočna potnica, Brodnik, Mejnik itd.), Medved, Funtek, Murn, (Vlahi) Kette, Vl. Levstik, Iv. Cankar, Župančič (Sveti trije kralji) i. dr. Zadnje čase se zdi, da se je ta književna balada kot epigonska obživela; nič več ne žene. Pač zato, ker je kot književna že z Aškercem res izčrpala slovstveno tipične motive in slog. Omlajena bi mogla še gnati (Župančič to potrjuje!), če bi se mladi epiki zavedali, kaj je njena prvotna bistvenost v slogu in motivu (prim. Murna in Burns!) in iskali zametkov morda v ekzotičnosti (Voj. Ilič, biblija: Bör. Münchhausen, Savel i. p.) in novi življenjski miljejnosti.

(Dalje.)

MOLK V SOBI

SFINKS

Molk v sobi razprostrl je peroti,
ki klic noben in zvok jih ne prebije,
hitenje zburjenih ljudi po poti
v to vkletost vala šumov ne razlije.

Kvadratna topost sten se me oklepa,
kot neizbežnost smrti dušo muči —
ugasnila je slednja misel lepa,
kar še gori, so mrtve, motne luči.

Kar je krog mene: knjige, slike, kipi,
molče duši me in mi kri izpija —
kako strahotni so ti nemi kipi!

Z železno roko groza me ovija
ko z mrkim trakom studnega polipa —
nikjer ne vidim več rešitve sija.

MUTA

MLADA BREDA

Mila banatska zima je. Čez noč je zapihal jug. Sneg je začel vidno giniti. Nebo se je pokrilo z vlažnimi oblaki. Ravnina se zgublja v megli. Le nežni obrisi kmečkih hiš se tu in tam začrtajo ob cesti. Sadno drevje moli svoje krivenčaste veje k nebu, kot bi prosilo, da mu naj ne odvzame jug čudovito lesketajočega se pajčolana, ki ga odeva.

Ob cesti se kepajo otroci. Tu in tam pripelje kmet voz, poln koruze, ki se je baš posušila. Lepi zdravi konji širijo nosnice, kot bi vohali prvi dih bližajoče se pomladi.

Ob vratih bolnice stoji mlad fant. Veter se mu zaganja v lica. Pogled ima otroški, vendar je v njem toliko vere v lepoto sveta, da bi ga človek imenoval pesnika.

Zvedela sem, da je gluhonem. V bolnico so ga sprejeli, ker je sirota. Njegovega imena ne ve nihče. Bog ve, kje je zakopano v arhivih. Teh nihče ne pogleda. Kličejo ga za Muto.

Muta ima kljub svoji preprostosti, saj ne zna niti pisati, silno lepo in dobro dušo. Zelo ljubi naravo. Ljubi banatsko zimo v njenem mrzlem sijaju. Ljubi kmete, zavite v bunde, in hrzanje konj, ki vlečejo sani, in ljubi Dunav in njegovo zamrzlo gladino.

In ko se budi pomlad, vleče Muto na plano. Ure prestopi pred poganjajočim drevescem. S prsti boža lističe, ki so tako nežni, ko prvič zagledajo sonce in sinje nebo.

Muta gre po poljski poti na delo. Klasje se mu priklanja, kot bi bil Muta pravljичni kralj. Muta bi planil na sredo njive in se potopil v zlatem morju. Gledal bi v nebo... Muta nehotе dvigne oči. Tam mora biti lepo! Nebo je sinje kot cvetoče lanišče. Le tu in tam plavajo drobni oblaki. Muta bi jih prijel. To bi bili mehki kot volna belega jagnjeta ali dlaka majhnega zajčka.

In jesen! Večerno nebo je rdeče kot živ ogenj. Po polju vozijo kmetje vozove, v katere so vpreženi lepi, zdravi konji. Diši po sveže preorani zemlji. Nad Dunavom se dvigujejo jate divjih rac, krožijo nad bičjem, ki tiho šepče, in se potapljajo v večerno nebo.

Kako bi potem Muta ostal mrzel, če vidi toliko krasote? Saj je vsaka cvetka lepa in vsak klas zlat.

Muta ni učenjak, da bi govoril lepe dolge razprave. Tudi pisati ne zna. Pa pove vse kar čuti svojim risbam. Muta namreč silno rad riše. Riše kot majhni otroci. Saj se ni nikdar nič učil. Toda kadar riše, riše z dušo in to je mnogo.

Ko je nekoč dobil v roko svinčnik, se mu je začel skoro sam premikati po papirju — Muta je risal. Od tedaj riše ob tihih večerih majcene marjetice z rumenimi očesci ali žitna polja ali mlade zajčke ali Dunav z njegovim bičjem.

Nekega dne mu je nekdo podaril škatlico barvnikov. Muta najprej ni vedel, kako naj riše s tolikimi pisanimi svinčniki: Potegne črto s prvim — črta je rdeča. Muta ne razume, zakaj ni siva, kot pišejo vsi drugi svinčniki, ali črna, kot piše oglje, ki ga najde na smetišču. Poizkusi z drugim svinčnikom — črta je lepo modra. Muta se nehotе spomni jasnega neba. Oči mu zasijejo. Potegne z najsvetlejšim svinčnikom po papirju

— svinčnik piše zlatorumeno. Muta je prepričan, da bo pisal rjavi svinčnik rjavo, zeleni pa zeleno — res.

Sedaj Muta ve, kaj bo risal. Hišo bo narisal sivo; imela pa bo rdečo streho. Osenčevalo jo bo svetlozeleno drevje. Med listjem bodo sijali zlati sončni žarki.

Muta je ves iz sebe. Sedaj bo lahko risal svoje preproste, otroške risbe z barvniki. Gotovo bo vse kot resnično.

Hitro spravi svinčnike pod desko na pragu svoje sobe. Zvečer, ko ga ne bo nihče motil, bo vzel papir in risal.

Pride večer. Muta gre v svojo sobo. Previdno dvigne desko. Pod njo leži njegov zaklad. Muta ima risanje mesto besed, saj je nem. Odpre škatlico — prazna. Nekdo mu je njegove svinčnike ukradel.

Muta ne veruje svojim očem. Kako dobre si je predstavljal ljudi, vedno se jim je smehljal. Sedaj so mu vzeli njegovo bogastvo. Saj je vendar dal svojim risbam vso svojo dušo, kot jo da bogatin denarju, še več, kot jo da pesnik pesmi, kmet rumeni pšenici, mati detetu! Muti so vzeli vse. Ves je zmeden. Ali svet res ni tako lep? Saj mu je vendar nekdo vzel njegove lepe svinčnike. Z njimi je vendar hotel povedati ljudem, kaj čuti njegova duša. Z besedami tega ni mogel.

Muta gleda v noč. Vsa širna ravnina pred njim je potopljena v mesečino. Velika bleda luna gleda izza vejevja na Muto. Oči se mu zamegle. Zdi se mu, kot bi videl luno spačeno kakor odsev v vodi, če vržeš vanjo kamen. — Muta gleda skozi solze, ki mu vro iz oči.

Tat je pač ukradel svinčnike za šest dinarjev ubogemu gluhonememu fantu. Ali bo, ubogi fant, še kdaj prišel do takega zaklada in neskaljenega veselja, kot so mu ga vzbudili svinčniki za šest dinarjev? . . .

ZIMSKI MOTIV

JANEZ VESEN

Kraj mesta kopa hiš zre na poljano,
okna strme nemo v sivo nebo;
kot vrane premrle bi sedle na drevo,
bledi obrazi za mrzlimi stekli drhte.

Težka kola škripljejo v suhi sneg,
konji prhajo divje v jekleni mraz,
z bičem voznik poka v pusti brezčas;
morda ga strah je daleč od ljudi?

Prek polja veter neslišno polzi,
nad umirajočo zemljo nema tišina visi,
le na poljani velika krpa snega
kot misel trudna sredi osamljenega srca.

PEŠ NA SUŠAK!

IZVLEČEK IZ POPOTNEGA ZAPISNIKA. — M. P.

TRETJI DAN

Tretji dan na vse zgodaj smo vkorakali v Čabar. Kdo bi si bil mislil, da leži v globoki in ozki dolini, stisnjeni od vseh strani s strmimi, gosto zarastlimi pobočji, tako čedno in prometno mesto! Tri dolge strani popotnega zapisnika so mu polne samih slavospevov. Prav posebno se v njih naglaša poštenje pekov, ki prodajajo menda brez dobička, kolikor je presoditi po velikosti in nizki ceni štruc in hlebcev, žemelj in rogličev, s katerimi smo si obnovili že močno izpraznjene krušne zaloge. Sredi glavnega trga, kjer smo pod mogočno lipo, posvečeno kralju Tomislavu, baš zajtrkovali, smo imeli čast, predstaviti se komandiru orožniške stanice. Jovo, da boš za drugi pot vedel in vzel s seboj tudi dijaško knjižico! Cvek, napisan v njej, je najboljša legitimacija, da je njen lastnik zares dijak.

Zvečer moramo biti v Šeginah! Tak je bil sklep, ki smo ga skovali v Čabru, zvečer pa nam je sleherna mišica izpričevala, da je bila od sklepa do uresničitve kaj dolga in težka pot. Ako bi bilo ves dan tako senčnato in hladno, kot je bilo v romantični dolini Čabranke, bi se ne imeli pritoževati, a že v Mandlih smo se prepričali, da zna sonce tudi v Savski banovini prav neusmiljeno žgati.

Za vasjo Plešče smo s ceste, ki pelje iz Čabra v Delnice, krenili na desno in se pognali na Požarnico, precej visok gorski greben, po katerem prideš, ako najdeš pravo pot, v dobri uri v Smrečje. Lezli smo debelo uro strmo navzgor, nato pa po gošči blodili in tavalili zdaj na desno, zdaj na levo, malo navzdol pa zopet malo navzgor, ne vedoč, kje smo, in ne, kam bomo prišli. Obupavali nismo, nak, tega pa ne, čeprav je napisano: „... in oni trije, ki so hoteli počivati na vsakem štoru in ki se kar niso mogli najesti vabečih borovnic, so prav resno že bili za to, da se vrnemo na cesto in po njej v dolgem ovinku nadaljujemo pot, ko se k sreči tik nad nami oglasi iz goščave opoldanski zvon. Hura in živio, pa še par krepkih zagonov v vis in bili smo v Starincih. Tu si bodo še pozni rodovi pripovedovali o krdelu divjakov, ki so z vriščem in krikom planili v vas, momljali tako čuden jezik, da jih živa duša ni razumela, žejni in lačni pa so bili tako, da so namah osušili studenec in pri priči pohrustali mernik jabolk, ki so jih jim znosili vaščani v strahu, da jim ne podavijo kokoši ali zagodejo še kake hujše.“

V pičli uri smo z grebena Požarnice stopili pred vasjo Lug na cesto, ki pelje z Rakeka skozi Lož, Prezid, Park in Gerovo v Delnice. Lepi kraji tod, polje rodovitno, gozdovi še pragozdovi, ljudje marljivi in zadovoljni z malim, skratka, še nepokvarjeni po civilizaciji.

Nadvse imenitno se je potnemu poročevalcu posrečil opis našega prehoda čez veleromantično pogorje, po katerem se vije in vzpenja pot iz Gerova v Šegine, od tu pa po južnem pobočju Hrvatskega Snežnika do gostilne „Žagar“ ob Luizini cesti. Marsikatero poglavje v tem opisu se čita kot opisovanje potovanja po Divjem zapadu in štiri polne strani o našem prenočevanju na Šeginah tekmujejo v pripovedovanju z najbolj napetimi poglavji v pustolovskih romanih Karla Maya. In zares! Resnici na ljubo moram priznati, da v življenju nisem še zlepa taval in blodil po slikovitejši pokrajini, prebogati gosto zarastlih gozdov, ki so ponekod pravi pragozdovi, kot je gorovje, nad katerim vladata Risnjak in Snežnik. Naj navedem samo nekaj odstavkov iz zapisnikarjevega pripovedovanja!

„Nismo še prodrli dva kilometra v divjo šumo, ko se iznenada znajdemo v ciganskem taborišču. Moj Bog! Nas je komaj desetorica, ciganov pa najmanj petkrat več, kako se jih bomo ubranili in kako rešili dragoceno imetje v nahrbtnikih?! „Fantje,

korajža velja!" sem dejal bolj zase kot na glas in že so nas cigani obkolili, da nismo mogli več naprej, še manj nazaj. Dve, tri minute smo se s sovražnikom nemo in bojivo gledali, naenkrat pa vzame Marinškov Tone v roke klobuk in začne prav milo prositi: „Molim dva dinara“, mi pa za njim: „Molim pet dinara.“ In glej, čim bolj smo moledovali, tem prostejši je postajal izhod iz zagate in, ko se nam je prevara posrečila, je Tone dejal: „Profesorja moleduj za dober red, cigana prosí za dva dinarja. Pazi le, da se pri tem delaš bolj neumnega kot si, in rešitev iz škripcev ti je zagotovljena.“

„Kaj močno nas je že zdelalo, saj smo se vzpenjali že nad eno uro in strmini še ni bilo videti konca. Nekako sredi vražjega klanca smo počivali in ravno sem hotel odgrizniti kos dišeče klobase, ko začne nad nami strahovito pokati. Prebledeli smo v strahu, da smo morda prekoračili državno mejo, zdaj pa juriša na nas cel polk kalabrezov. „Nazaj!“ sem vzkliknil in planil v skok kot obstreljen jelen. „Stoj!“ se je zadržal vame Tone, me krepko prijel za hlačnico in pri vseh svetnikih rotih, naj ne blaznim. V grmovju skriti smo se posvetovali, kako se bi izognili preteči nevarnosti. Obveljala je Tonetova, ki je menil, da je naša edina rešitev, ostati, kjer smo. Čakamo dve minuti, a nad nami še vedno poka, čakamo pet minut in streljanje še ne preneha. Kaj bo z nami, če nas zajamejo in odpeljejo v zapore in kaj bodo počeli starši, ko bodo zvedeli, da naše kosti trohne tam daleč v tuji deželi?! Tako smo premišljevali, ko sovražnik naenkrat utihne, tik nad nami pa se nekdo oglasi: „Za vraga, ne ide!“ „Kaj ne gre?“ se ojunaci Labernikov sine in že smo vedeli, česa smo se tako naznansko ustrašili. Lastnik zagrebškega avtomobila št. 1279 si je vtepel v glavo, da se da iz Zagreba na Sušak priti z avtom tudi preko Šegin, toda tu se je moral udati in priznati, da njegov avto, dasi močan sto konjskih sil, ne bo zmogel strmine, s katero se vzpenja gozdna pot skoraj do vrha Snežnika.“

„Ko smo se ločili od poti, ki pelje v Malo selo, smo iz daljave začuli otožno petje, ki je postajalo vedno glasnejše. Kmalu smo se srečali s procesijo črno oblečenih, s košarami in koši otovorjenih kmetic, ki so nam na pozdrav: „Dober večer“ — prijazno odzdravile: „Hvaljen Isus“, na vprašanje, kam gredo in od kod, pa hitele pojasnjevati, da so pred tremi dnevi na vse zgodaj s polnimi košarami borovnic odromale iz Gerova na Sušak, kjer so si z izkupičkom nakupile raznih potrebščin, zdaj pa se vračajo domov — lačne in žejne —, a srečne in zadovoljne. „Koliko sati do Šegin?“ — „Jedan sat.“ — „Koliko sati do Sušaka?“ „Dva dana“. Spogledali smo se in se spoštljivo poslovili od mučenic, ki tvegajo dva dni dolgo pot, da si prigarajo par kovačev za nakup soli, kave in sličnih dobrot.

Šegine! Ej, to je bilo razpoloženje, ko smo zagledali prvo pastirsko kočo na tej nepopisno idilični gorski planoti. Dosegli smo končni cilj današnjega romanja, polnega znoja in vročine in bogatega nepozabnih doživljajev. Zavriskali smo krepko v pozdrav, da je odmevalo iz bližnjih in daljnih gora, in zaorili tisto o študentu, kadar gre na rajžo, da so se budile ptičke po grmovju in kače po skalah. Streljaj daleč od zadnje kočice smo si ob smrekovem gozdu in v bližini čistega studenčka poiskali prenočišče, znosili kup dražja in — kmalu so zaplapolali pod nočno nebo zublji visoke grmade. Če kdaj, nam je ta večer dišalo vse vprek, s čimer nas je postregel Niko, dični vodja kuharskega osebja.

Ob desetih je nastopila služba prva nočna straža, drugi pa smo polegli okrog ognja, se zavili v odeje in kmalu potem „vse tiho je bilo...“

Od polnoči do dveh sva stražila midva z Labernikom, s katerim sva si sploh vso pot delila dobro in slabo.

S Snežnika je pihljala strupena mrzla sapica in prav zeblo naju je, dasi sva čepela ob ognju, v katerega sva pridno metala iz skladanice zvečer nabrane suhljadi. Kratek

čas sva si delala s šnopsanjem in nemalo zabave sva imela, ko sva opazovala učinek, ki ga je mraz povzročal na speče tovariše. Zdaj se je zganil ta, zdaj prebudil oni, malo zagodrnjal in se bliže zvalil k ognju, tako da sva morala budno paziti, da se ni kdo spozabil in položil roke v žerjavico, sunil z nogo tovariša v obraz in da niso iskre padale po odejah ter zantile požara. Iz srca sva se morala smejati Tonetu, ki je vsikdar, kadar se je zdramil, brundal arijo iz opere „Židana marela“. Do nekako pol dveh je bilo vse v redu in že sva se veselila skorajšnjega nadaljevanja spanja, ko začujeva v razdalji sto korakov od tabora sumljivo stopicanje in kmalu na-to ugledava temnosivo pošast. Spreletela naju je groza ob misli, da se nam bliža volk ali celo medved, in v obupu sva na vse grlo vpila alarm, vsakemu posebej pa še predočila nevarnost trenutka s sunkom v rebra. Namah so bili vsi pokonci in budni, vsak je pograbil kos tlečega debla in salva ognjenih puščic je sledila salvi v smeri bližajoče se nevarnosti. Četrť ure in še dalj smo odbijali napadalca z ognjem in huronskim kričanjem, sledjčič pa je Tone z ugotovitvijo: „Ako ni duh, ni več živ“ proglasil sovražnika za mrtvega. Premočno nam je dogodek razburil živce in podžgal domišljijo, nihče ni več zadremal in ob čaju in kruhu smo se živahno pogovarjali o srečno odvrnjeni nevarnosti prav do jutranje zore, ko je bil napovedan odhod.

ČETRŦI DAN

Odhod! Vsi so že bili pripravljeni, le jaz nesrečnež nisem nikjer mogel najti nahrbtnika, dasi sem prebrskal vse bližnje kotičke. „Medved ga je odnesel,“ me dražijo tovariši in bolj za šalo kot zares grem brskat še po grmovju, v čigar bližini sem ponoči opazil strašno zverino. Jojmene! Kar se mi je trenotek prej zdelo nemogoče, je postalo prežalostna resnica, bridkejša še v toliko, ker sem bil sinoči sam odložil v grmovje nahrbtnik, docela nov nahrbtnik, zdaj pa sem našel le še ožgane ostanke njegove prejšnje zunanosti, od notranosti pa niti drobtinice kruha ne več. Jeza me je kuhala nad samim seboj in sram me je bilo pred tovariši, ki so se mi smejali, češ, zdaj pa imaš, kar si tako ljubosumno skrival pred nami. Le Labernik se je držal kisko in srepo škilil vame, kajti žrtev moje pozabljivosti je postal tudi njegov delež bogate zaloge v natlačeno polnem nahrbtniku. Kdaj smo odšli z nesrečnega kraja, ne vem, vem le toliko, da je prav do Snežnika jezno stopical pred gručo Labernik, jaz pa ves betežen in potrť capljal sto korakov za njo.

Četrť dan na poti iz Ljubljane k morju se je torej pričel kaj klavirno za našega poročevalca in njegovega ožjega prijatelja, za nas druge pa nadvse veselo in zabavno. Seveda dijak ne bi bil dijak, ako bi si preveč gnal k srcu vsako nesrečo. Nismo prišli še do podznožja Snežnika, ko sta naša dva junaka že prav rada segala po dobrotah, ki smo jih jima nametali za zajtrk.

Neznansko se vleče pot na Snežnik ali pa se nam je samo zdela tako dolga radi neznosne vročine, ki se je stopnjevala, čim više smo se vzpenjali mimo pečin, med katerimi je bore malo grmovja. Prav nič več se ne spominjam in tudi zapisnik ne omenja ničesar o tem, komu je prvemu zmanjkalo sape, vem le to, da smo počivali skoraj za vsakim drugim grmom. Bolečine, povzročene po krvavih žuljih, so še stopnjevale v kvadratnem razmerju z rastočo višino in vsak je z zobmi zaškripal od muke, kdor ni pazil in preveč brezskrbno udaril s čevljem ob kamen. „Za pogrebom gredo,“ bi dejal, kdor bi se bil srečal z nami, ki smo lezli s povešenimi glavami in izmučenimi obrazi, brez besed in brez zanimanja za ta božji svet, poln sonca in poletja. Baš sem nameraval izvleči iz nahrbtnika fotografsko kamero, hoteč ovekovečiti naš križev pot, ko nekdo tam daleč pred menoj na vso moč zatuli: „Morje, morje!“. „Od bolečin se mu blede,“ je v basu zagodrnjal Tone, takoj nato pa sam ves vesel in oživljen zapel

v sopranu: „Oj na more . . .“ Zares! Točno ob desetih je bilo, ko smo v daljavi zagledali — morje, naše sinje morje . . .

Dosegli smo najvišjo točko poti, ki se prevali pod Snežnikovim vrhom, od tu dalje pa pada vedno strmeje prav do Grobniškega polja. Doslej smo poznali romantiko primorskega Krasa iz šolskih knjig, od tu dalje smo jo doživljali v vsej veličastnosti njenih prirodnih formacij in v vsej grozoti njenih življenjskih pogojev. Z vsakim korakom, ki smo ga napravili navzdol, nas je bolj žgalo in dušilo in, ko smo dospeli do Luizine ceste, smo premočeni od znoja in izsušeni od žeje napravili kratek oddih na dvorišču gostilne „Žagar“. Tu smo v nemalo gostilničarjevo ogorčenje pili mesto vina vodo in jedli kruh namesto pečenke. Smo li Nemci ali Čehi, nas je jezno izpraševal gazda. Da smo iz Ljubljane, nam ni mogel verjeti, češ, da Kranjci vendar rajši srebajo vino kot žlampajo kapnico in si rajši privoščijo piščanca kot opletajo suhe žgance ter gledajo krušne ostanke. „Da ne bo zamere,“ omenja zapisnikar, „smo mu štirje dali izkupiti za dve pokalici, nato pa se s pesmijo: Oj zdaj gremo . . . odpravili dalje proti Grobniškemu polju.“

„Kako sploh morejo tu živeti ljudje?“ je spotoma sočutno vzdihoval Pavle. „Ni studentev in ne plodne zemljice, ni senčnih gozdov in ne zelenih planjav — povsod sama skala, prsti pa komaj toliko, da je prostora za mejnike.“

Pavle, Pavle! Motiš se, ako misliš, da so tvoje dnevne porcije hrane življenjski minimum, in hudo se varaš, ako živiš v prepričanju, da je tvoje delo rekord, ki ga sploh zmore človeško bitje!

Zvečerilo se je že, ko smo stopili na zgodovinska tla Grobniškega polja. Ako izvzamem Naceta, ki bo čez dober mesec plačal neznanje o znani bitki na tem polju s popravnim izpitom pri nižjem tečajnem izpitu, ni ta kraška pokrajina napravila na nobenega posebnega vtisa. Nameramo, da se tu utaborimo, smo radi pomanjkanja suhljadi in vode opustili in skušali smo čimprej priti do gostoljubnejšega kraja, ki smo ga končno našli v globoki dolini pod cesto nad vasico Čavri.

*

Človek bi mislil, da bo zapisnikar vedel največ povedati o dogodkih petega dne, a prav tu je postal tako redkobeseden, kot da bi bil pisal z ožuljeno nogo. Za vsak drug dan ima naveden čas, kdaj smo se dvignili na pot, koliko časa smo hodili iz enega kraja do drugega, doživljaje med potjo, ta dan pa se je zavedel svojih dolžnosti šele pred prvo pekarno pod Trsatom. „Prazen želodec — slepe oči“. S to rečenico opravičuje vrzeli, ki zijajo v potnem poročilu skoraj od Grobniškega polja do Trsata, ter pravi, da rad žrtvuje pozabi vse, kar bi ga utegnilo kdaj spominjati na pot, kjer je „kamen pri kamnu, vode in kruha pa nič.“

„Daljši odmor“, pripoveduje zapisnikar dalje, „smo napravili ob rečici nesrečnega imena, katere bregova tvorita državno mejo. Je to mogoče, da bi bila ta majhnemu kanjonu podobna ozka soteska naravna meja med dvema narodoma?! Česar mi ni mogla dopovedati ne knjiga in ne beseda, občutim zdaj, ko sem na lastne oči videl tragiko, vsebovano v nasilno potegnjeni meji skozi živo telo našega naroda, preko zemlje, blagoslovljene z delom in trpljenjem naših bratov.“

Ker smo tu sem prišli na izlet in ne na bojno polje, zato preidem dve strani zapisnikarjevih predlogov, kaj vse moramo pripraviti, da bodo za vselej izginile žične ovire, s katerimi je prepleten Rečinin breg, in pojdemo dalje! Dalje na Trsat, od tu pa še pet minut in — ob devetih dopoldne smo — na Sušaku.

Kaj smo počeli in kaj videli na Sušaku, opisuje zapisnikar v deset strani dolgem poglavju, čigar vsebina je v glavnih obrisih razvidna iz naslovov njegovih odstavkov:

1. Ob sušaškem mejnem mostu. Toneta navdajajo bojne vizije. 2. Drago sadje in njegove fiziološke posledice. 3. V restavracijo na — čebulo in fižol ter en liter vode! 4. Pavle prvič ob morju. 5. Morska voda je slana, savska je boljša. 6. Telegrafski drog št. 23 ob cesti v Martinščico in Nikova glava. 7. Sošolec Ljubo se že dva tedna peče in pari ob morju ali Bog mu daj pamet! — Zanimivi so vsi odstavki, vendar se v njih podrobnosti iz dveh razlogov ne bom spuščal. Prvič, ker je bil s tem, da smo dospeli na Sušak, dosežen končni cilj naše pešpoti, drugič pa, ker . . . no, ker bomo na Sušak itak še kdaj prišli.

MISLI

STANE NAMEN

8. Pena nastane, če se vznemiri voda — slava, če se razburi ljudstvo . . . Ko se voda umiri, izgine pena — ko ljudstvo, slava.

9. Kjer zmanjka misli, je treba besedi. To neredko vidimo v knjigah in govorih.

10. Izpolnjeno hrepenenje je kakor žerjavica, ki pade v vodo: ostane samo črno oglje.

11. Zakon življenja: Pridi . . . trpi . . . umri.

12. Človek, bodi kakor vzmet, ki jo vsako ponižanje vrže še više!

13. Človek je podoben magnetni igli, zakaj tudi on niha med dvema tečajema: dobrim in slabim. — Človek je različen od magnetne igle, zakaj on se med téma tečajema umiriti ne more.

14. Stvar, po kateri hrepenimo, privlačuje kakor magnet. — Toda zopet nas ne privlačuje kakor magnet, zakaj bolj, ko se ji približujemo, bolj ta privlačnost slabi.

15. Značajan je tudi tisti, ki se trudi, biti značajan.

HREPENENJE

JANEZ VESEN

Stopinje v snegu v daljo se gube,
kot slepca bi korak se opotekal,
na belo pot pa tiho sneg leti,
ob njej samotne breze v mraz drhte . . .

Hotel bi daleč z belo pokrajino
sam z vetrom, ki otožno pesem poje,
za soncem z dušo čisto kot kristal
in dalje prek pobeljenih poti
do sinjemodrih večnosti obal.

Nove knjige

Alojzij Remec: Andrej Košuta. Povest. 1933. Izdala „Sigma“. Tiskala Kat. tiskarna Gorizia (!) 1933. Str. 128. Cena Din 16. Remec, ki je začel s pesmijo, je pred dvajsetimi leti mnogo pisal in je nekaj svojih zgodb zbral in jih izdal v dveh knjigah „Naši ljudje“ (Gorica 1921) in „Iz moje domovine“ (Celje 1922), ki so jih ljudje prav tako radi brali ko njegov „Veliki punt“ (Gorica 1908), v katerem je prvi obdelal upor Tolmincev. Iz proze je prešel v dramo in je izdal doslej „Užitkarje“, „Magdo“ in „Zakleti grad“. — „Andrej Košuta“ je zadnja Remčeva proza, ki pa ni nova. Pred dobrimi desetimi leti je izhajala ta povest v goriški „Mladiki“ in je torej ponatis. Pisana je bila za družinski list, namenjen najširšim slojem na Goriškem, katerim se je tako priljubila, da je založba „Sigma“ zdaj segla po njej, da ustreže branja željnemu ljudstvu. Remec je kot pripovednik domač in pristrčen ter življenjski. Tako tudi v „Košuti“. Nič ne hlasta in nič ne možgani, zemlje se drži in njenih ljudi in jih tako zvesto podaja, da živijo pred teboj v vsej svoji prirodni pristinosti. Ob Andreju Košuti doživljamo predvojna leta v Vipavski dolini z vso lepo idiličnostjo, z njim gremo v tržaško kasarno, kjer doživimo izbruh vojne, spremljamo potem junaka na gališko fronto, odkoder se vrne kot invalid preko raznih bolnic v Ljubljano, kjer najde nezvesto dekle, nakar gre iskat v taborišče mater begunko, ki jo najde bolno in ji streže Francka, katero je bil zavrgel. Zatrti ljubezen znova zagori in po vojni se Andrej in Francka poročena vračata domov: „Tam doli nas čaka dom, razbit, porušen, požgan dom morda, a vendar dom...“ To Remčevo povest uvrstimo menda lahko časovno med prve naše „vojne“ povesti. Čeprav ni vzbudila nikakega prahu, si bo gotovo tudi tostran meje utrla pot med ljudstvo, ki jo bo z veseljem in užitkom bralo. Knjigo ima v zalogi Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani.

Slovenska sodobna lirika. 1933. Jugoslovanska knjigarna Ljubljana. Uvod napisal Rajko Ložar, pesmi izbral in uredil Anton Vodnik. Str. LII + 242. Cena Din 95.—. Izmed vseh dosedanjih zvezkov, kateri so izšli v zbirki „Kosmos“, bo pač „Sodobna lirika“ vzbudila med dijaštvom največ zanimanja, saj mu predstavi v besedi in podobi štirideset lirikov, ki jih težko da vse pozna po njihovih zbirkah. Dr. Ložar je v šestih poglavjih obdelal bistvo lirike in prikazal njen razvoj pri nas izza moderne do najmlajših, katere predstavlja Bogomil Fatur, ki je psevdonimno začel svojo pesniško pot

ni še dolgo tega v „Mentorju“. Ložarjev uvod je doslej gotovo najboljša studija o naši liriki in je tembolj zanimiva, ker je avtor prelomil s tradicijskim gledanjem in pojmovanjem pesmi ter jo tolmači z vidikov, katerim bo težko ugovarjati, ker s presenetljivo intuitivnostjo analizira vse komponente ustvarjanja in njegove dinamike. — Izbor pesmi je umevno zelo pisan, saj je sestavil v mozaiku urednik dr. Vodnik sliko slovenske sodobne lirike od tako zvane „moderne“... pa do najnovejših dni, do zadnje stilne struje, v kateri se že javljajo precej določni obrisi „nove stvarnosti“. Izbral je z vidika stilne sklenjenosti in razvojne zaporednosti in po vsem, kar nam je podal, moramo reči, da je ta stilno-razvojni princip kolikor je mogoče zadovoljivo uveljavil. Jasno je pa, da noben izbor popolnoma ne zadovolji, ker urednik je tudi človek z individualnim okusom in pojmovanjem. Zato ni čudno, da seže včasih po pesmi, ob kateri se nemalo začudiš, da jo srečaš v antologiji. Tudi obseg je gotovo vplival na izbor. Tu pa bi si lahko pomagal. Prenekatero pesem bi bil lahko izpustil, ne da bi bil kdo prikrajšan, zato pa bi nam lahko predstavil še tega in onega, ki bi ga radi srečali v „Liriki“ in ga bili veseli, kakor tedaj, ko smo ga srečavali s posebno stilno noto v tej ali oni reviji. No, pa saj je ta želja tudi menda individualna in bi tudi uresničena še pustila odprto vprašanje „objektivnega merila“ pri izboru. Zato pozdravljamo knjigo tako, kakršna je. Lepa je in dobra in z njo se lahko postavimo tudi pred svetom. Dijaštvu, zlasti pa vsem mladim sotrudnikom „Mentorjevim“, ki se oglašajo mesec za mesecem s svojimi liricnimi prvenci, „Slovensko sodobno liriko“ prav toplo priporočamo; prav bo prišla vsem tudi v šoli!

Naši zapiski

Zgodovinske drobtine

GENERAL FEBRUAR.

Krimska vojna v l. 1853—1856 je bila ena najbolj krvavih. Zlasti razne nalezljive bolezni, v prvi vrsti kolera, so zahtevale obilo žrtev. Za kolero je umrl 28. nov. 1855 v Carigradu tudi veliki poljski pesnik Adam Mickiewicz, ki je hotel k poljski legiji, v kateri so se borili njegovi rojaki na strani zaveznikov — Angležev, Francozov in Turkov — zoper Rusje ali bolje: zoper carja Nikolaja I., osovraženega voditelja reakcije in absolutizma v Evropi. Tudi ostra ruska zima je prizadejala zaveznikom dosti gorja; vendar Rusije ni rešila, kot jo je bila leta

1812 in kot je upal car Nikolaj I. Nekoč je namreč dejal, da ima dva generala, januarja in februarja, ki se lahko nanju popolnoma zanese.

Žalibog se je car motil in prav general Februar je postal njegov izdajavec. Dasi je bil težko prehlajen, se je car vendar udeležil parade, ko je 21. febr. odhajal nek polk na bojišče. Dan je bil izredno mrzel in Nikolaj si je nakopal pljučnico, za katero je že 2. marca 1855 umrl. Ta nenadna smrt je pretresla Evropo, pospešila pa tudi konec vojni, ki so se je bili skoro vsi naveličali. Nikolajev sin in naslednik Aleksander II. je bil bolj liberalnih nazorov, Francozi so mu kljub zameri pri Angležih ponudili roko v spravo in kmalu se je sklenil v Parizu za Rusijo še precej ugoden mir. S. K.

HUDA BOLEZEN.

V krimski vojni se je na francoski strani odlikoval tudi general Mac Mahon, kot ime kaže, potomec neke irske plemiške rodbine, ki je bila v 18. stol. pribežala na Francosko. V naskoku je zavzel utrdbo Malahov pred Sevastopoljem in jo držal s svojo brigado v najhujšem ruskem ognju. Ker so v glavnem stanu sumili, da je utrdba podminirana in bi vsak trenotek utegnila zleteti v zrak, so Mac Mahonu naročili, naj se umakne. On pa ni ubogal, ampak baje odgovoril: „J' y suis, j' y reste!“ („Tu sem, tu ostanem!“) Utrdba je res ostala Francozom, Mac Mahonove besede pa so postale znana „kri-latica“.

Vendar so kesneje mnogo dvomili, da so bile te besede res izgovorjene, in Mac Mahon sam je odkritosrčno dejal, da je sicer tako mislil, težko pa, da bi se bil prav tako izrazil. Bil je pošten in hraber vojak, a nikak velik vojskovodja in tudi sicer mož povprečnih duševnih zmožnosti. V vojni leta 1859 je imel golo srečo, da je baš o pravem času prišel pri Magenti na pomoč cesarju, ki bi ga bili sicer Avstrijci premagali in zajeli. Napoleon III. se je izkazal hvaležnega in ga takoj po zmagoviti bitki povzdignil v vojvodo in maršala. Nato je postal Mac Mahon cesarski namestnik v Alžiru, kjer je bil svojčas pričel svojo kariero, dokler ni leta 1870 izbruhnila francoska-nemška vojna.

Sedaj je pa maršala zapustila sreča. Njega so zadeli prvi porazi v tej vojni in kmalu tudi katastrofa — pri Sedanu je bil ranjen in se je moral z vso armado in cesarjem vred predati zmagovitim Nemcem. Po vrnitvi iz ujetništva l. 1871. ga je časna vlada — Napoleona III. so bili odstavili — poslala nad uporno „komuno“ v Parizu, ki jo je v krvavih pouličnih bojih užugal in si pridobil precej popularnosti. To so izbrabili monarhisti in ga čez dve leti napravili za predsed-

nika republike: kot tak naj bi varoval prostor bodočemu kralju, ki ga pa niso pričakali. Republika je ostala zmagovita, Mac Mahon je l. 1879. odstopil in živel hitro pozabljen do l. 1893.

To njegovo predsednikovanje, ko se je dal izrabljati od reakcionarnih rojalistov in je preganjal svobodoumne in napredne može, je Mac Mahonu nakopalo mnogo nasprotnikov. Republikanci so ga v svojih listih neusmiljeno napadali in smešili. Pripovedovali so o njem in njegovi raztresenosti različne zgodbe, ki so gotovo pretirane ali celo izmišljene. Taka je najbrž tudi sledeča: Mac Mahon je kot predsednik obiskal neko vojaško bolnico in napravil ob postelji za tifusom bolnega vojaka sledečo opazko: „Tifus? Huda bolezen! Človek umrje ali pa ostane vse življenje idiot. Tudi jaz sem jo imel v Alžiru.“ S. K.

MALI VZROKI — VELIKE POSLEDICE

Po padcu drugega francoskega cesarstva l. 1870. se tretja republika dolgo ni mogla prav uživeti. Zadnji Burbonec, grof Chamborski, bi bil l. 1873. skoro zasedel francoski prestol kot Henrik V.; ker se pa stari čudak ni mogel sprijazniti z revolucionarno trikoloro, se je stvar razdrila in papež Pij IX. se je po pravici pošalil: „Et tout cela pour une serviette!“ Kot začasen izhod iz zadrege so nato monarhisti postavili za predsednika maršala Mac Mahona. Prav za njegove vlade je pa republikanska misel naglo napredovala in že 30. januarja 1875 je prišla beseda „republika“ v francosko ustavno zakonodajo. Pri obravnavi zakona o volitvi predsednika je ta dan stavil poslanec Wallon dodatni predlog, da naj se vstavi za besedo „predsednik“ še beseda „republike“, da se bo člen glasil: „Predsednik republike se voli... itd.“ Prišlo je seveda do „bojnega glasovanja“ in republikanski predlog je zmagal s 353 glasovi proti 352 — baje zato, ker je bil monarhistični poslanec Leurent pojedel preveč čespljevega kompota in moral v odločilnem trenutku nanagloma zbornico zapustiti... S. K.

Salse dictum.

Conventus Berolinensis anno 1878 Cyprum Anglis administrandam dedit. Pax, quae Berolini componebatur, nec Russiae nec Turciae belligerantibus profuit, sed utraque civitas praemio remunerari debuit conciliatores. Quorum Angli partem leoninam — insulam eujus supra mentionem fecimus — nacti sunt. Russia imprimis Batum, portum ad mare Euxinum situm, conservare studebat. At Turcia clam Angliae, si se adjuvisset, praemium pulcherrimum, insulam Cyprum, pollicita est. Tum legati Anglorum ceteris

Batum Turciae tribuendam esse persuaserunt. Legatus Francogalliae nihil minus certior factus de hac pactione clandestina Turcarum Anglorumque, cum in epulis vespertinis collegae Anglo salutem propinavisset, poculum vini cyprii tenens ita dixit: „Amice, bonus Cyprus?“ (Latinitas barbara, horrida est!) Deinde Anglus, homo serius, Francogallo palpebranti aequo animo respondit: „Probatum est.“

Isto modo merum cypricum egregium esse confirmavit eodemque tempore hoc confessus est: „Pro Batum est.“ Crassus.

Jezikovna šola

4. Jak babička prorokovala povětrnost.

Když má pršeti, lezou červíci ze země navrch a vyrývají budky. Černí štíři (mloci) vykukují z děr, ale ještěrka se schovává, i pavouk a laštovičky lítají až u samé země.

Ovčáci jsou celý boží den venku, a když nemají co dělati, ta zvířátka pozorují, jak to žije a tje.

Nejlepší můj kalendař jsou hory a obloha. Podle jasnosti hor a barvy oblohy poznávám, kdy nastává pěkný, kdy špatný čas, kdy větry, kroupy a sněhy přijdou.

Božena Nemcová.

Najboljši prevod, ki ga dobimo do 20. t. m. priobčimo prihodnjic.

PREVOD

5. Zima v gozdu.

Zima je, grem po stezici v gozd. Ustavim se v gozdu. Gozdna tišina me je omamila. Pri stezici pod majhnim drevesom se je nekaj zganilo in hop! gibčni zajec je preskočil stezico. Veje dreves so obtežene z lesketa-jočim se snegom. Tu pa tam vzleti vrana ter žalostno zakraka. Pod visokim hramostom so jasli, in glej, od njih beži srna kot iskra. Na kraju gozda se je oglasil strel. Prihajam h gozdarjevi koči. Okrog nje so metri drv. Pred kočjo stoje sani in kmet nalaga drva. Pes je skakal okrog sani. Oddaljujem se od gozdarjeve kočje in prihajam v goščavo. Tu je za menoj nekaj počilo, ustrašim se. Ozrem se, počila je veja, obtežena s snegom.

Jelko Erzin, četrsolec

I. drž. real. gimn. v Ljubljani.

Pomenki

Sergej. Vse tri so epske. Kaj naj rečem? Motivi so novi in res baladni, a podani so za enkrat še šibko. Metrično se še dokaj

dobro bero in tudi rime so na splošno dobre, le jezik je še vsakdanji in pripovedovanje preveč dolgozvočno. Balada, kot veste, zahteva strnjeno, zgoščeno podajanje. Le nadaljujte pa se še oglasite!

Peter Vodogončič. Po pesmi „Stoj!“ sklepam, da mi pošljete lahko boljših, katere bi lahko priobčil.

E. K. Vaša proza je mnogo boljša, kakor so bile pesmi. Bere se prav prijetno, a da bi mogli podati „Sanje“ res efektno, je treba le še vaje! Poskusite z lažjimi motivi in pišite drugič samo na eno stran!

M. M. „Opupati“, kakor se Vam je zapisalo, Vam res ni treba, ker se morda le odločim, da eno priobčim. Zdi se mi, da se prehitro zadovoljite s slehernim verzom, ne da bi se ravnali po onem Horacijevem navodilu „nonum prematur in annum“! Počakajte drugič, da se Vam vsaj črnilo posuši, potem pregledajte svoje stvari in pošljite samo izbrano!

Rosana. „Vseh mrtvih dan“ in „Pod Bočem“ dokazujeta lep napredek. Če bi ju ređoval v šolskem zvezku, bi napisal prav dobro, za tisk pa le še nista. Zdaj, ko imate literarni krožek, nastopajte v njem s svojimi deli in ne strašite se odkrite medsebojne kritike. Tako boste od nastopa do nastopa vsi bolje pisali. Morda bi bilo tudi prav, če bi v klubu vedno skupno preresetali, kaj naj bi poslali „Mentorju“. Da bi prišel predavati? Prav rad, če me kdaj zanese pot tja gori, kar pa je med šolskim letom izključeno. Pozdrav vsem.

Bogomir. „Spomin“ je lepo pisan, a vendar se mi zdi preveč razvlečen. Prav bi tudi bilo, če bi se otesli one pretirane sentimentalnosti, ki prehaja že v boleznost. Saj ste mladi. Zdravja, zdravja!

Umen. Poslano humoresko prihranim. Za letos bi mi ustregli, če bi poslali kaj krajših. Pošljite mi tudi svoj naslov!

K. M. Aleš. Pesmi „Verzi“ in „Fantovska“ sta formalno pač dobri, a motivno sta tako stavi in šablonski, da ju ne priobčim. Da je Vaša proza boljša, Vam moram ob „Pozabljenih besedah“ priznati. Obljubljal Vam ne bom nič več. „Mentor“ je toliko dijaški, kolikor dobim res dobrih dijaških prispevkov, katerih sem vedno vesel. Če jih pa ni toliko, kolikor bi jih rad in bi jih tudi Vi in drugi, je krivda pri sotrudnikih in ne pri uredniku!

Ikaros. Prihodnjic!

Mlada Breda. Vaš prispevek me je prav razveselil. Če bi dobival tako dobre stvari iz dijaških vrst, bi „stare“ lahko reduciral, kot želi K. M. Aleš. Upam, da boste objubo držali in se še pogosto oglasili!

NAROČNIKI POZOR!

ZANKE IN UGANKE

KDO SEM?

(Č. Iv., Ljubljana.)

MAGIČEN LIK.

(Castor & Pollux, Maribor.)

Doma se držim.
Živali lovim.
Se petka bojim.
Navzgor si želim.
Po smrti živim.

		1	2	3	
	4				5
1					
2					
3					
	5				

1. kmetška stavba,
2. uporabljanje,
3. težak,
4. dišava,
5. del hriba.

KONJIČEK.

(Iv. Čampa, Ljubljana.)

	e	a	l	
t	i	s	t	l
v	a	j	č	o
ž	s	v	p	l
N	e	e	o	h
	n	e	a	

MAGIČEN LIK.

(— er V.)

a a a a a a a	moško krstno ime
a a a a a b b	Smetanova opera
b c č č č d d	otok v kvarnerskem zalivu
e e e e e f g	oseba v operi „Mignon“
g g i i i i i	letopis
i i i i i i i	slovanski bog zemlje in morja
j j k k k k k	menjalna trgovina
l l l l l l l l l	otok med Indijskim in Tihim oceanom
m m n n n n n	Finžgarjeva pesnitev
n n o o o o o	oseba v „Krstu pri Savici“
p p r r r r r r	stapa
r r r r r r r r	znak poletja
r s s t t t t	ljudožrc
t u v v v v v	pes

Po sredi od zgoraj navzdol dobiš ime in priimek slov. pesnika

POSETNICA.

(Castor & Pollux, Maribor.)

G.
<i>Tone Maura</i>
<i>Kranj</i>

Rešitev in imena rešilcev prihodnjič.

Čas za rešitve do 20. v mesecu.

REŠITEV ZANK IN UGANKE

1. Magičen lik:

4	5	1	2	3
5	1	2	3	4
1	2	3	4	5
2	3	4	5	1
3	4	5	1	2

2. Posetnica:

3. Crkavnica:

4. Ribičev plen:

5. Konjiček:

6. Ambigue enuntiatum:

Esperanto.

Slovo, rakev, enakost, češulja, nesreča, obist, Naklo: Srečno novo leto! Ribič je ujel 5 jegulj, 10 postrvi, 15 ščuk, 20 sulcev.

O slovenska zemlja dedna, vredna si bojov in ljubezni vredna! Dr. Janez Ev. Krek.

1. Viš, kam pes tace molí.

2. Škole kvare dicit (= deci) tur (del hlač med nogami).

3. Obratnica: A, ti si tu, teta!

Prav so rešili: France iz Središča in Jug Fr., Studenci pri Mariboru. — 6. le delno.

Vse
kar potrebuješ
za gospodarstvo
lahko kupiš
pri

GOSPODARSKI ZVEZI
V LJUBLJANI

Vam nudi
po najnižjih cenah

perilo
čevlje, aktovke
šolske mape, šolske torbice
in druge potrebščine
za dijake

Ant. Krisper
Ljubljana

Stritarjeva ul. 3

Mestni trg 26

ZA NAKUP
ŠOLSKIH IN
TEHNIČNIH
POTREBŠČIN
SE PRIPOROČA
TRGOVINA
S PAPIRJEM

T
M. LIČAR
LJUBLJANA

VSA TISKARSKA DELA
IZVRŠUJE PO NIZKIH
CENAH IN PRIZNANI
KVALITETI

T
TISKARNA
VEIT IN DRUG
DRUŽBA Z O. Z.
VIR - DOMŽALE

LJUDSKA
POSOJILNICA
V LJUBLJANI

reg. zadruga z neom. z.
MIKLOŠIČEVA C. 6
(V LASTNI PALAČI)

obrestuje
hranilne vloge po
najugodnejši
obrestni meri.
NOVE VLOGE
vsak čas
razpoložljive,
obrestuje po

3%

NOVI
RADIONE
TRO-
ELEKTRONSKI
SUPER

ZAHTEVAJTE
PONUDBO TUDI ZA DRUGE
APARATE „RADIONE“ OD
GLAVNEGA ZASTOPNIKA
TVRDKI

„RADIO“, r. z. z o. z.
V LJUBLJANI
MIKLOŠIČEVA C. 7 / TEL. 3190

VALOVI 200—2000 m. — IZBOREN SPREJEM
•CELE EVROPE. — NAJVEČJA SELEKTIVNOST.
— VISOKOFREKVENČNE PENTODE —
POPOLNA STABILNOST. — TOČNA SKALA
Z IMENI POSTAJ. — OPTIČNA KONTROLA
POSTAJ. — BREZ BRNENJA. — MAJHNA PO-
RABA TOKA.

NOVA ZALOŽBA
V LJUBLJANI

=====
Kongresni trg 19.
=====

Šolske potrebščine

za vse šole, učila, zvezki, barve, risalno in tehnično orodje.

Knjige:

šolske, leposlovne in znanstvene. Tuja literatura v vseh
jezikih.

Po zelo nizki ceni odlični prevodi iz klasične literature:
Sophokles-Sovre: Kralj Oidipus, Euripedes-Sovre: Bratski spor,
Shakespeare-Župančič: Julij Cezar, Beneški trgovec.

Kdor kupuje
knjige gre v

**JUGOSLOVANSKO
KNJIGARNO
v Ljubljani**

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE!

Zbirke lepih slovarjev in učbenikov /
Leposlovne knjižnice / Ljudske knjižnice
/ Zbirke domačih pisateljev / Zbirke
mladinskih spisov / Zbirke „Kosmos“ /
Možnost mesečnega odplačevanja

Naročniki knjižnih zbirk uživajo
25% popusta pri nakupu drugih
knjig iz naše založbe izvz. šolskih

DOM. ČEBIN

PREMOG - DRVA - KOKS

LJUBLJANA

WOLFOVA ULICA 1

T E L E F O N 2 0 - 3 6

